

N. IORGA

~

BIBLIOTECĂ C. C. P. M. R.
~~nr. 23439~~

CATAPETEASMA RUPȚĂ 'N DOVĂ

DRAMĂ ÎN CINCI ACTE

≡

Inw. 17019/66

30941/67

BD 284668

1934

BIOTECĂ CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
I 156 523

Kc 257/12

1023/04

B.C.U. Bucuresti

C20046125

1934

CATAPETEASMA RUPTĂ 'N DOUĂ

DRAMĂ ÎN CINCI ACTE

Actul I.

Scena I.

O sală în palatul imperial din Constantinopol.

TEOFOB, EUDOXIU, TEOFIL.

TEOFOB (*râzând.*)

Văzut-ați procesiunea de astăzi?

EUDOXIU.

Am văzut-o.

Eram lângă statuia lui Constantin-cel-Mare.

TEOFIL.

Ce bine lângă dânsul, amice-ți va fi stat!

El te privia cu ochii cei plini de măreție

Și se mira ce soartă ciudată a chemat

Pe un negru ca tine la o solemnitățe

De care niciodată el nu va fi visat

În patria-i, departe de-aceste mândre locuri.

EUDOXIU.

Dar să fi fost tu însuși acolo, ce-ai fi râs!

El și-a făcut cetatea pentru matrone caste

Și pentru fete care n'au grijă de bărbați,

Iar tu nu-i colț de stradă să nu te știe una

Și nu e piață, 'n care să nu fii cunoscut.

TEOFIL.

Obraznic ce-i pribeagul acesta dintre barbari...
 Ți-i ciudă că tu însuși nu ești ce-ai vrut să fii.
 Doar nu-i găsi o fată la tine să se uite...
 Buzat și negru. Ochii nu-și află loc în cap,
 Și părul creț vorbește de Africa străbună.
 Roman și tu?... Sărace Romane de pripas!

EUDOXIU.

Odată ce Romanii nevoie au de neamuri
 Cum e al meu, rușine nu mi-i să fiu ce sânt
 Și nici să mă numească așa...

TEOFOB.

E glorie

În numele cu care aice te cunosc.

TEOFIL.

(care în acest timp a stat la fereastă, așteptând curios.)

Destul! De ce nevoie atâta osteneală?
 Doar nu e om de lume să nu vă fi știut!

TEOFOB.

Nu-i nimene? Oprește! Tu știi până la cine...

EUDOXIU.

Am prins un gust de cârjă de când văzuț-am azi
 Trecând în procesiune pe Gryllos patriarhul..

TEOFOB

Tu l-ai văzut pe Gryllos? Și cum era? O, zi!

EUDOXIU.

Era măreț... În viață părea c'a fost atâta,
 El care în biserici odată n'a umblat.
 Bufonul care calcă pe tot ce-i sfânt pe lume,
 Acel ce-ar fi în stare pe morții din mormânt
 Să-i scoale ca să râdă de glume și să 'nvie
 De dragul lui...

TEOFOB.

Nu-i unul ca dânsul de ghiduș.
 Pe Fotie l-ar face să-și uite de hârtoage
 Și l-ar târi cu dânsul în danțul cel nebun
 Cu care molipsește orice ființă vie.
 Și-l târaie cu dânsul, oriunde ar voi.

EUDOXIU.

Dar vorba mi-ați tăiat-o. Trecea supt baldachin,
 Cu barba 'mprumutată, pe piept căzând în valuri,
 Și pletele lui albe făcute la bărbier
 Păreau argint supt raza de soare în amiază.
 Și ce căutătură severă! Să fi fost
 Șir lung de ani în slujba Bisericii ca preot,
 N'ar fi putut să aibă atâta har în ochi.
 Cu mâna cea deprinsă să piște fetele
 Și să primească banii domneștii vistierii
 La dreapta și la stânga da binecuvântare
 Cu degetele prinse în semnul sfintei cruci,
 Pe când toți cerșitorii, acum scăldați în aur
 De sfinte patrahire, cu crucile pe piept,
 Târind picioare care-s deprinse-a fi desculțe,
 Cântau în voie cea ce li venia în gând
 Din cântecele străzii și-a' lupanarelor...
 Ce haz, ce haz, o Doamne, cum nu s'a pomenit!

TEOFOB.

Nu credeți voi că asta înseamnă profanare?

Că ne așteaptă poate pedepsele din cer?

Că stăm în adăstarea de lucruri strașnice?

Eu m'am visat în mijloc de draci.

EUDOXIU.

Dar noi eram!

Se poate ca 'ntr'un astfel de vis să fim noi lipsă?

TEOFOB.

De draci, cu limbi de flăcări, și lângă mine sta,

Urlând în chinul care-l mușca de măruntaie,

Plesind în foc... Mai bine să tac...

EUDOXIU.

Nu eram eu ?

TEOFOB.

Nu tu, nu el! Mai bine să nu-i spun numele.

Adesea mi se pare că noi prea mult am râs.

Și că ni-a fost prea bine ca bine să ni fie...

(se freacă pe frunte.)

Mă prind muștrări de cuget..., ați crede că le am?

Dar ce-are-a face! Viața se cere-a fi trăită

Așa cum este. Cine ni-o dă e vinovat,

Cu toată fericirea ce-o întovărășește.

Iar noi, supuși voinții ce e mai sus ca noi,

Sorbim din a ei cupă pân' la o picătură!

Și, zi, drăguțul Gryllos era un Patriarh

Cum n'a mai fost vre-odată de când cetatea este

Menită să domine întregul univers.

Și să sfințească lumea cu harurile sale?

EUDOXIU.

Era, nu mint, amice, era un chip de sfânt;
 Părea că toată carnea-i perise 'n boală lungă.
 Ca schivnicii din peșteri de galben arăta
 — Obrazu-i rămăsese doar piele și ciolane —
 Și stins, de parcă 'n posturi s'ar fi mucenicit
 Și i-ar fi fost chemarea eterna rugăciune.
 In jurul lui mulțimea sălbatecă urla:
 De „Doamne miluiește” era plin aierul.

TEOFIL.

Și-apoi...

EUDOXIU.

La o fereastă de-aici el s'a oprit
 Și, mitra 'n vârful cârjii puind-o spre 'nchinare,
 Sări de pe măgarul cu care 'nainta
 In pasul procesiunii spre Sfânta Sofia,
 Și-a fost atunci un hohot de s'au cutremurat
 Drapelele pe turnuri.

TEOFIL.

Să fie-adevărat?

Eu n'am văzut nimica din tot ce-mi spui acum...

Scena a II-a.

(De supt perdea apare Impăratul Mihail.)

MIHAIL.

De-ți trebuie, iubite, un martur, eu îți sânt.

EUDOXIU *(ingenunchind.)*

Erai aici, stăpâne?, și poate vorba noastră
 Ajunse la urechea cerescului tău cap.

Nevrednicele glume părut-au îndrăznețe,
 Acelui care lumea o judecă 'nțelept?
 Atunci, le uită toate, și astă cutezanță:
 Ca tineri, ni se 'ntâmplă și ăstfel să vorbim.
 Ca între noi nebunii ce n'avem altă grija.
 Stau capetele noastre plecate 'n fața ta...
 Cu ele fă ce-ți este voința 'mpărătească.

MIHAI (*către Teofob*)

Și-al tău? Un cap asemeni cu care n'a făcut
 Natura o păreche. Frumos și dulce este...

TEOFOB.

Iți pare? Dar, de-i astfel, tu meritul îl ai.
 O rază din mărirea ta dă și frumuseță.
 De-o am, e că privirea-ți spre mine s'a lăsat;
 Te duci în întunec, ființa-mi se cufundă,
 Ca iasmele din iaduri de o potriv'ajung
 Și cei cari de dâșii prostește se încântă;
 Puterea 'mpărătească e totul pe pământ.
 În stare orice daruri în jur să 'mprăștie,
 Precum în cer e numai voia lui Dumnezeu.

MIHAIL.

Ehè! Nici innografii cântând sfințenia,
 Cea fără de păreche la noi cei păcătoși,
 Acelora pe cari Isus îi ține-aproape,
 Nici Romanos vestitul, de slavă 'mpărțitor,
 Nu a găsit cuvinte așa de 'mpodobite:
 În capul tău cel tânăr aud privighetori.

TEOFOB.

Când raza ne atinge și se prefăce 'n cântec...

MIHAIL.

Și ăștia? Imi pare că i-am văzut pe-aici,
Și altă dată...

TEOFOB.

Negrul acesta-i un amic,
Din cei cari, ca mine, îți stau la ordine.

MIHAIL.

Cam mulți..., cam mulți...

EUDOCIA.

Și-acesta e bunul Teofil.

MIHAIL.

Il știu. La orice glumă morala lui e gafa.

TEOFIL.

Nu totdeauna, doamne...

MIHAIL.

Măcar adesea ori...

(către toți.)

Dar ce mai stau pe gânduri. în ceasuri de plăcere?

Petreceți! Frumuseța întrece orișice.

Impărăția însăși nimic nu-i fără dânsa.

Să fim tovărășie de tineri, și-i de-ajuns!

Ar fi geloși și sfinții din Raiu de fericirea

Pe care mâna-mi largă v'o dă la toți. Trăiți!

Trăiți și gluma fie cununa vieții voastre!

De-aceia și pe Gryllos eu l-am îngăduit

Când mă prindea urâtul de-atâta strălucire,

Să 'ntindă saturnala de astăzi... Minunat!
Ce mare-actor ascunde drăguțul meu tovarăș.
Vă place?

TOȚI TREI.

Dacă-ți place și ție, ca stăpân...

MIHAIL.

Vă place însă vouă? De-atâta lucru-mi pasă!
Eu zic că-mi place. Ceia ce și poporului
Ii place, datoria mea e să vreau și eu.
Atâta bucurie a fost în ziua asta,
În toată această plebe atât de mult răsfăț,
Încât cred că bătrânul din Sfânta Sofia,
Ignatie el însuși, nu s'a putut opri
Să fure prin ferestre priveliștea hazlie
Și-ascuns în chiliuța-i, va fi aplaudat
Pe Gryllos, care 'n locu-i servia o liturghie
Pe stradă, cum o alta cetatea n'a văzut.

Scena a III-a.

(*Bardas apare.*)

BARDAS.

Aici mai este oare o Curte 'mpărătească?
Ce caută această grămadă de lingăi,
Și 'n mijlocul ei, cine nu are drept să steie?

TEOFIL.

Sântem, mărite Doamne, supuși respectuoși
Și râvna ni se 'ndreaptă și către tine însuși.

BARDAS.

Nu e constantinianul palat deschis oricui
 Și ordinea străveche înseamnă de aproape,

(către Mihail)

Autocrate, lumea ce poate 'ntra aici.
 Sânt norme peste care nu e iertat a trece:
 Acest praf de netrebnici prea mult a dăinuit
 Acolo unde crește plăpânda-ți tinereță.

MIHAIL.

Cei tineri au dorințe ce nu se înțeleg,
 Când barba cărunțește și-i goală inima.
 Ai fost ca noi odată și tu, o unchiul mieu,
 Și astfel se întoarce spre tine lovitura.

BARDAS.

Așa cum mă privește de sus Domnul Hristos,
 Pot spune că în viață greșit-am prea adesea,
 Dar două lucruri numai tot sfinte mi-au rămas:
 Palatu'n care este o sacră maiestate,
 Așa cum toată lumea pe vremea-mi o știa,
 Și-alăturea, cu-atâta mai sus, Biserica:
 Biserica de care cu toții atârnăm,
 Biserica în care tu ți-ai primit botezul,
 Biserica în care strămoșii odihnesc
 Supt lespezi care poartă al crucii semn pe ele,
 Biserica în care piosul Teofil
 Stă și așteaptă ceasul ultimei judecăți.
 Biserica nu iartă să fie pângărită.

(In acest timp Tecfob petrece pe ceilalți).

Dar cui vorbesc eu oare când tu, în loc s'ascuți,
 Un sfat, supus de sigur, ca unui împărat,
 Dar plin și de mustrarea episcopului care

E pus de voia celui ce viața ți-o a dat,
Te ții în chiar cuprinsul odăii imperiale
De fleacurile care aici s'au oploșit?
Ascultă tu... (*spre Teofob.*)

MIHAIL (*dârz.*)

Atâta! Gândește, Cesare,
Oricare-ar fi trufia ce pân' și-aici o duci:
Tu poți să fii epitrop cu voia mortului,
Dar cel ce-i viu și 'n Scaun domnesc, stăpân îți e
Și la a lui voință supus ești de-o potrivă
Și cu acel din urmă ostaș, cu cel mai mic
Din robii cari 'n preajmă îmi stau și mă ascultă;
Voi toți sânteți în fața-mi un praf ce-l suflu eu:
I-adun aici cât este voința mea și-atâta,
Cu o suflare nouă în vânt îi risipesc;
Așa e scris în cartea învățăturii mele.
Mi-ai dat-o și dintr'însa, școlar sânguitor,
Culeg ce se cuvine, și dreptul meu mi-l apăr.

BARDAS.

Il aperi și 'mpotriva acestui sfat al meu?
Atunci te las în voia-ți, rușinii și ruinei,
Și inima mă doare de ceia ce cuprinzi
In tine din această carne-a surorii mele
Și, mai presus de toate, de ceia ce însemni,
Pe scaunul din care privești supus'o lume,
Mlădiță din acela care-a fost Teofil
Și purtător al sfintei coroane prea-creștine...
Te las: dar cine poate mai mul: a te iubi?

MIHAIL.

Mă lași, dar este 'n ceruri o altă călăuză,
Și îngerii de-asupra-mi coroana mea o țin.
Privește în biserici ce este împăratul...

BARDAS.

Biserici? Ci chiar astăzi tu nu li-ai arătat
Batjocura de care străin'a fost cetatea
Și'n zilele în care icoanele cădeau
In țandări, și, în fruntea soldaților, păgânii
Suiți ca printr'un blăstăm la locul ce-l ocupi
Rădeau de ce-a fost, veacuri, obiect de rugăciune.
Peiră chinuiții ostași ai legii drepte,
In circ se frământară monahii respectați,
In râsetul sălbatec al plebei nărăvite.
Batjocura aceasta cu ochii o văzu
Pe când eram ca tine om tânăr, dar cumint
Pe vremea ta ținut-ai să cadă și mai greu
Jignirea pe aceia ce e mai scump în rosturi,
Pe pavăza cea sfântă, pe cel mai sigur scut,
Pe-a noastră fericită credință veșnică.
Batjocura de astăzi neștears'a rămânea:
Târât-ai ca o hordă de barbari jucăuși
Ce fără conștiință de taine își râdeau
Și au făcut din Gryllos, tovarăș de desmăț,
Unealta de petreceri și de profane jocuri,
Imaginea a celei mai 'nalte demnități.

MIHAIL (*emoționat.*)

Glumia și el..

BARDAS.

Ce glumă cu lucrurile sfinte!

Un rug aprins se cade acelor ce-o fac.
De n'ai fi tu prieten acestei secături
Și mantia-ți asupra-ți de nu ai fi întins-o,
Acum s'ar strânge lemnul în care și-ar plăti
Păcatul insultării Bisericii și-a Legii,
Păcat ce nu se iartă nici unui Impărat.

MIHAIL (*atins.*)

Grozav mai ești când cade osânda-ți, unchiule!
 Noroc că nu s'aude în fiecare zi
 Cuvântul ce se cade vlădicilor, nu ție...

BARDAS.

El este-o datorie când tu, în loc s'oprești
 Răsfățul fără nume al hoardei ticăloase,
 Stăteai la geam și toată mulțimea te-a văzut
 Râzând... Priviau bătrânii deprinși a se uita
 La fața imperială ca la un Dumnezeu
 Și să 'ngenunche 'n calea stăpânului lor sacru,
 Priviau cuviincioase femei și-și însemnau
 Pe frunte și pe piepturi semnul răscumpărării
 De care'n nebunia lor ei joc își făceau
 Și am văzut cum clerici cuvioși zbucniau în lacrimi.
 Văzând că și 'mpăratul sfințește-acest păcat..

MIHAIL.

Afară-i vremea bună și calul mă așteaptă.
 Vedea-vei cum aceiași mulțime va striga
 — Ce știe ea de toate aceste vorbe-a' noastre!—
 În cale-mi: „Viață lungă domnului Mihail!”

BARDAS.

Mulțimea? Crezi pe dânsa că tronul poți să-ți razimi?
 Mulțimea?... Dar odată numai, ea a văzut
 Și chiar de pe fereasta înfățișării tale,
 Însângerate trupuri în zdreanța purpurii,
 Și n'au târit pe stradă fășii de împărați?

MIHAIL.

Au fost de-acea cari i-au spus: pe el ucide-l!
 Dar pân' atunci e dulce viața, și-o trăiesc...

BARDAS.

Alăturea cu cine?...

MIHAIL.

Cu cine-mi stă în voie.

Curat e tot ce-atinge această mân'a mea

Și strig în fața lumii, orice ar fi să creadă:

„Moșnegi cu trupuri stoarse: aceasta-i viața mea!”.

BARDAS (*pentru sine.*)

O, de-aș putea ca taina s'o sfarm! Să fac dintr'însul

Un om cum cere rangul și cum el vrednic e

Prin darul frumuseții și-al înțelegerii!

În truda mea aceasta, ce-o simt atât de grea,

Ajută-mă din ceruri, o frate Teofil,

Și voi cari odată în locul lui ai stat

Și-ai dat ce se cuvine acestui loc al vostru!

Ajută-mă, o Doamne, stăpân al tuturor,

Și Maic' apărătoare a noastră ajută-mă:

Se pierde el, cu dânsul se pierde 'mpărăția.

MIHAIL (*înaintând spre Bardas.*)

Și-acuma îmi dai voie un pic să te sărut?

BARDAS.

E-așa de bun în suflet... Ca o făgăduință

De altă viață, iată eu îți dau înapoi

Această sărutare de tânăr cu iubire.

Dar uite care-i scopul venirii...

MIHAIL (*ironic.*)

Nu acel

De-a-mi da învățătura ce poate nu se cade?

BARDAS.

Cui poartă ca și mine răspunderea, o, da!
 Ce m'a oprit în scena ce nu se va întoarce
 A fost că patriarhul, întâiu răspunzător
 N'a stat la locu'n care era chemat să fie...

MIHAIL.

Și care loc?

BARDAS.

În fața profanei provocări,
 Cu mână lui bătrână să fi lovit în față
 Pe cel care'n veșmântul lui sacru se primbla
 Și să fi spart alaiul batjocurii infame,
 Dănd lumii învățătură ce nu s'ar fi uitat...

MIHAIL.

O Bardas, de ideia-ți să râd îngăduie!
 Ignatie moșneagul, scopitul, prostul, el.
 O zdreanță 'n care pasu-mi se 'ncurcă și-l înlătur,
 S'apară ca Achille cel iute de picior
 Și 'nveșmântat în zale, eroic să se lupte..
 Ce glumă, ah ce glumă!...

BARDAS.

De tine însuți uiți?

Da, e un prost și n'are în el nicio putere,
 Un cleric care uită chemarea lui de sus,
 Un sclav, el care neamul de-atât de sus își trage,
 Și m'am gândit— și gândul mi-l știe — c'a venit
 Un ceas în care locu-i se cade să se umple
 C'un om ca pentru vremea în care, tu, copil,
 Și eu, bătrân, nu este puțința de oprire
 A vieții care spurcă temeiul-acestui Stat.

Pe scaunul acela să stea un om cuminte,
De multă 'nvățătură și'n suflet hotărît,
Ignatie să plece din nou la mănăstire!

MIHAIL.

Să plece! Ce mi-e mie Ignatie? Zi tu!
Dar omul, unde-i omul? Eu nu am timp să-l caut.

BARDAS.

L-am și găsit. Nu știe el singur ce-i menesc.
Stă'n mijlocul acelor ce-au dus înțelepciunea
Elenică la culmea spre care ne 'nchinăm.
Acuma când lumina s'a 'ntors asupra noastră,
El sfatu-și iea de-acolo, și sfatu-i fără greș.
Cu gândul se înalță mai sus ca orișicine,
Se leagă 'n mintea-i legea de azi și cea de ieri,
Când sufletu-i cuprinde o 'ntreagă 'nvățătură.

MIHAIL.

Grozav mai este omul! Ci fă-ți-l patriarh!

BARDAS.

L-oiu face. Vremea cere să fie-un om ca dânsul.
Oricine-ar fi, cuvântul mi-l dai, ca împărat?

MIHAIL.

Ți-l dau, ți-l dau. Ascultă mulțimea cum aclamă,
Văzându-mi calu 'n stradă, pe-al ei domn și 'mpărat.
Mă duc: fă patriarhul ce vrei... Noroc să fie!...

BARDAS.

Dar cred că și pe nume să-l știi e de folos.
Altfel, așa crede gându-mi că-ți este împotrivă.

MIHAI.

Atunci... Ci spune-mi! Iată o clipă tot ți-o dau,
— De și spre alte lucruri mă chiamă inima—,
Spre-a ști ce mână-mi cere voința-ți s'o sărut,
Ca fiu plin de credință al Preasfinției Sale.

BARDAS.

E Fotie...

MIHAI.

Ofițerul din gardă?... Dar îl știu...
Se spune că acasă cetește mult. De-aceia
Nu dese ori la rostu-i din Curtea mea îl văd.
Frumos bărbat și tânăr!... Ce haz va fi ca 'n haină.
De cleric înainte-mi să-l aflu, și cântând...
Așa de lesne-i oare să 'nveți teologia?
Că n'am cercat eu însumi, acum îmi pare rău,
Când văd cum se coboară de lesne harul sacru;
De-ajuns e să se primble un Gryllos îmbrăcat
In sfintele odăjdii și un copil să râdă
Ca mine... Du-te iute, trimete în exil
Pe cel ce-a fost, și'n locu-i pe Fotie ți-l pune!

BARDAS.

Porunca 'mpărătească mă duc s'o împlinesc...

MIHAI.

Și el va vrea? Să lase, nu numai cărțile,
Dar pe Drosilla... Crezi tu că toate nu le știu?
Le știu! Se află cine să mi le povestească,
O Doamne, ce-o să râdem de noul patriarh,
Căci de cel vechiu nu poate să râdă nimerea,
Odată ce el însuși nu simte că-i un om.

(*Bardas iese.*)

Ascultă! Teofile, condace să cântăm,
Căci Bardas face astăzi din Fotie-un călugăr!

Actul al II-lea.

Scena I.

(O casă spre Mare.)

FOTIE. DROSILLA.

FOTIE.

Frumoasă ce e vremea! Afară, și în noi.

Afără peste mare suride soarele,

Și păsări peste valuri se zbeguie trecând;

În noi e măreție, viață, armonie...

Mă chiamă rostul care eu n'am voit să-l am,

Și-i greu să-mi las această odihn'a cărților

Și straja 'mpărătească s'o ieau asupra mea...

DROSILLA.

Să-ți uiți de mângâierea ce-o poți găsi la mine...

FOTIE.

În ea ca și 'n minunea din scris e tot un spirit!

Să las aceste scumpe volume și pe tine

Și soarele acesta așa de cald și bun

Și fața cea albastră a mării nencrețite

Ce prinde 'n ea tot cerul cel limpede, senin,

Și să mă duc la Curte să-mi iau ostași 'n samă...

DROSILLA.

Dar ce frumos e 'n fruntea ostașilor să stai!
 Eu te priviam dăunăzi cum îi duceai călare
 E vrednic de atâta noroc un Mihail?

FOTIE.

Acela care'n scaun stă, domn e tuturoră,
 Și nu ca om, ci rostul lui cel împărătesc
 Intrece orice 'n lume e mai înalt și sacru.
 Mai sus de el e numai divinul nostru gând
 Și mai frumoasă numai poetica 'ntrupare.
 Incôlo, stăm cu toții plecați în fața lui:
 De nu e el, din gloata noastră ce mai rămâne?
 Ciocniri de interese și patimi ce se bat
 Și furia mulțimii ce vrea să aibă totul
 Și, între cei ce toate le țin, desfrâu, și-atât!
 Dar, când știu toți că este lăsat de Dumnezeu
 Și-a noastră Ocrotitoare de orișice vrăjmași
 Un om cum este dânsul, ce nu l-a făcut nime
 Din voie omenească, supusă la greșeli,
 Așa cum e, atuncea își află fiecare
 Un rost și în acela rămâne cum i-i dat,
 Cătându-și legătura cu cei mai sus de dânsul.

DROSILLA.

Eu nu creu că acesta e însuși rostul tău,
 Dar orice spui imbrac'un veșmânt de frumuseță,
 Incât nu pot ca alta să fac decât să ieau
 Și eu cu mulțămită nectar de înțelepciune.

FOTIE.

Atâta ești de bună, și-așa mă înțelegi
 De mă întreb: atuncea, când, Domnul să ferească,
 O soartă dușmănoasă, cândva, ne-ar despărți,

Tovarăș al gândirii unde-aș putea să-mi aflu!
Așa! Acuma Curtea mă cere. Sânt dator,
De nu acestui suflet ce zboară spre-altă culme,
Memoriei acelu ce-mi fuse Teofil
Și m'a făcut ca 'n ranguri să întru peste voie,
Dar sus de tot, acolo, în locul cel râvnit,
Ca fiului, oricare ar fi, să-i dau credința
Intreagă... Imprejuru-i ispite sânt de-ajuns
Și suflețe servile-l târâse către prăpăstii.
Și-apoi nu e alături de dânsul cel ce-a dat
O nouă 'nvățătură acestei lumi a noastre?
Nu-i Bardas, cel ce școala cea veche o trezi
Și-o puse de-o potrivă cu chiar Biserica,
Ba poate chiar, prin marea-i putere, și mai sus,
Căci dogmele se schimbă, și-i una 'nțelepciunea?

(se aude o lovitură la ușă.)

Vezi tu ce vrea acela ce bate-așa curând,
In faptul dimineții, când casele-s închise,
La ușa unde numai puțini trec peste prag?

Scena a II-a

ACEIAȘI. UN COPIL DE CASĂ AL ÎMPĂRATULUI.

COPILUL.

Trimes sânt de la Curte să-ți spun, o Fotie,
Spre a-ți cruța, odihna de care ești flămând,
Că astăzi nu e slujbă. S'a dus autocratul
Cu-ai lui prieteni singuri, neîntovărașit,
Să fac'o vânătoare în insule... Se 'ntoarce,
De-acum în două zile.

DROSILLA.

Putem să rămânem,
In pacea zilei care frumoasă se vestește

Și cărțile te-așteaptă cu veșnicul lor rost.
Simțiam că nu te fură nimic de lângă mine.

FOTIE.

Voiu fi la locu-mi mâne. Trăiască Mihaill!

COPILUL.

Trăiască domnul nostru cel bun! Și mai am încă
O veste. Stăi acasă, căci Bardas ar dori
Să-ți spuie-o hotărîre a lui ce te privește.

FOTIE.

Vre-o mare hotărîre? Vre-o taină? Ce va fi?

COPILUL.

Atât cu hotărîre mi-a spus ca nu cumva
Să ieși, căci ziua asta înseamnă pentru tine
Ceva fără de samăn. Pot spune că-l aștepți?
Puțină vreme încă, și-l vei yede aice.

FOTIE.

Cum? el, Cèsarul însuși la mine va veni?
Călca-va 'ntăia oară umilul prag al casei
In care niciodată puterea n'a cătat
Ceva ce nu se află 'n acești bătrâni prieteni?

(arată cărțile.)

COPILUL.

Așa mi-a spus. Acasă să fie, căci eu vin.
De ce-i aduc, părere de rău el n'o să aibă.
Și-acum cu sănătate vă las. Mi-am împlinit
Porunca. Fie-ți casa tot cu noroc și pace! (pleacă.)

Scena a III-a

FOTIE, DROSILLA.

DROSILLA.

De vestea ce-ți aduce copilul, eu mă tem.
Avui un vis as'noapte și, când gândesc, mi-e frică
Părea că împrejur-mi căzuse noapte grea:
Privirea era oarbă de-atâta întunec,
Nici glas de om tăcerea deplină n'o rupea.
Cătam prin dibuire pe cel cu care-atâta
Din viață împreună am dus. Eu te cătam,
Dar niciun semn de tine. Părea că ești departe
De și știam că nimeni de-aice nu te-a smuls.
Și-atunci...

FOTIE.

Mai iute spune-o! Și eu gâcesc, îmi pare.

DROSILLA.

Atunci porniră glasuri de preoți și monahi:
Cântau de-o îngropare. Mă tem să spun a cui e,
Și eu plângeam cu lacrimi de sânge pe cel mort.
Apoi veniră valuri de fum nestrăbătute...

FOTIE.

O, spune-o! Eram însumi acel ce se 'ngropa.
Da, m'am văzut în raclă, și totuși cugetarea
Intreagă rămăsese. Știam ce este 'n jur.
Voiam să ies din negrul sicriu al prohodirii,
Dar nu puteam. Și glasul-ți cel trist l-am auzit
Bocind pe-acel ce veșnic de tine se desparte.
Ciudat! Tu crezi în visuri?

DROSILLA.

Acum n'aş vrea să cred.
 Credeam în cele bune, a căror împlinire
 Mă duse către tine, atât de depărtaţi
 Ca naştere, ca ranguri.

FOTIE.

Ca suflet nu! Aceiaşi

Menire ni-a fost dată din har dumnezeiesc
 Dar ştii? faţă de visuri cumintele lucrează,
 Aşa: pe cele bune le ţine strânse 'n gând,
 Pe când pe cele rele le 'ntoarce Dracului,
 Căci el e cel ce 'n somnul cel rău stăpân ni e
 Şi toate le prefăce cu gândul lui satanic,
 Pe când ascuns în aripi stă îngerul dormind.
 Nu eşti întreg şi mintea nu-ţi e cea omenească
 Decât atunci când raza luminii vine 'n ochi,
 Ducând cu ea din ceruri o binecuvântare
 Şi te-a întors în rostul acestei clare lumi.
 Atunci eşti om şi visul îl sufli să se ducă.
(se aude zgomot la uşă.)

DROSILLA.

Il ştiu după bătaie. E bunul Eudem,
 Acel ce îndoiala spre tine şi-o aduce.
 Dispare visu'n clipă când voi veţi cerceta
 Din nou înţelepciunea cetirilor din urmă.
 Ai stat târziu. Se vede că 'n carte ai găsit
 Idei ce pân'atuncea ascunse-ţi rămăsese.
 Mă laşi să stau de-o parte şi vorba-ţi s'o ascult?

FOTIE.

Rămâi! Înţelepciunea vorbeşte 'n multe feluri.
 Spre noi o cugetare se lasă drept şi clar,

Spre voi, femei, ea vine 'n veșmânt de dulce taină,
Dar scopul și-l atinge și-așa. Voi cugetați
Cu inima, noi simțu-l avem prea des în cap,
Crezând că prin aceasta mai sus ne-am înălțat,
Și nu e de nevoie să-ți spun ce cred mai bine:
Din gând fără căldură, din simțul cugetat.
Să între...

Scena a IV-a

ACEIAȘI, EUDEM, IOAN, CĂLUGĂRUL NEOFIT, LUCIAN.

FOTIE.

Dar nu-i singur! Sănateți o 'ntreagă ceată
De oaspeți... Bucurie aduceți și prilej
De 'ntoarcere la ceia ce-mi e mai drag pe lume:
De vorbă despre ceia ce ne-a unit pe toți.
Academia noastră aproape e întreagă.
V'aș fi chemat, și încă vre unu-ar fi lipsit!
De ce, în loc ca seara s'o trecem împreună
Și-adesea să ne-apuce și zorile de zi,
Veniți așa de vreme? Știut-ați că în Platon
Opritu-mi s'a gândul și nouă întrebări,
Cetînd dialogul Phedon, mi s'au pus înainte?
V'a dat de veste-Apollon, frumosul zeu cel clar,
Că m'am întors spre dânsul să-i cer o deslegare
La tainele pe care nu mi le-a deslușit
Nici însăși cartea care ni e temeiul al Legii.
Niciun sinod și nimeni din sfinții exegeți?

EUDEM.

Să spuie ei! Așteaptă de-un ceas și nu li vine
Să între-aici la tine spre a-ți mărturisi
Din ce îndemn schimbară programul vizitei
Și ți-au venit cu toții atîta de curînd.

IOAN.

E plină lumea asta de lucruri nențese
Și toată truda noastră se 'mprăstie în van.
Precum spuneai acum, amice Fotie,
Solii se poartă 'n aier. Le prindem făr' a ști
De unde vin și care-i în ele adevărul,
Acela după care, atât ne străduim.
Sărmana cugetare rămâne 'n drum beteagă,
Dar mintea prinde zvonuri...

DROSILLA.

Asculți? E și la ei,
Bărbați în toată firea, aceiași înjghebare;
Misterul nu alege pe proști și pe cuminiți,
Ci el își împlinește chemarea, și atâta.
De ce-ai cerca să aibă el gândul omenesc?
Noi să-l primim cu sfânta râvn' a încrederii,
Căci nu 'n zădar se calcă atunci a' lumii legi.

IOAN.

Avurăm, fără visuri, solii hotăritoare:
Părea că mi se spune că tu nu vei mai fi,
Trăind ca om, aceia ce-ai fost până acumă,
Ci altceva: anume ce, nu putem găci,
Să ne grăbim spre tine, căci vreme nu mai este.

FOTIE.

De e închipuire, ori de e adevăr,
Sânt vesel ca, în clipa când nu mă cere nimeni
La Curte, împreună putem să sfătuim
De ceia ce întrece orice măsur'a lumii.
Ci stați! Și tu, Drosilla, iea locu-obișnuit
Aici, cât de aproape, iar voi pe lângă dânsa.
Să vă cetesc ce rânduri mi-a smuls Pindar,

Voiți

NEOFIT.

De-acel poet al luptei mă tem. Nu e viața
Făcută ca să fie o 'ntrecere și-atât,
Puind pe om în fruntea fapturii celeilalte.
Nu ne-a făcut stăpânul din cer ca să vedem
Puterea omenească etern întăritată
Și gata să se-avânte spre alte biruinți.
Voința noastră este reflect al altuia
Ce nu poate prin sine de-a dreptul a lucra.
Să ne lăsăm în voia celui ce ne mână!

FOTIE.

O, nu! O, nu! Aceia ce 'n noi s'a coborît,
Odată ce-i avere a noastră, avem voie
Să facem tot ce 'ntr'însa-i cuprins. Nu ni se iea,
De-o mână care n'ar sta deschis' asupra noastră,
Ce-a mers spre noi prin harul lui, al lui Dumnezeu.
Și viața e cu-atâta mai bună și mai plină,
Cu cât ea cheltuiește dinarul ce s'a dat
Și-apoi ne-așteaptă 'n ceasuri căzuta socoteală,
De ce-am avut, de ceia ce a crescut prin noi.

IOAN.

Crezi tu? Ori nu e scopul vieții cugetarea?
Nu e în ea închisă voința? Fapta nu-i
Nimic pe lângă ceia ce este 'n noi puțină.
De ce, ca vechii Elini, să pierdem în zădar
Un ceas de gând cu pofta ca mușchii să-i destindem,
Să dăm o lovitură menit'a izbândi,
Să facem să țîșnească din rănile noi sânge
Și în sudori de trudă să ne 'ndobitocim?

LUCIAN.

Ce nu-i frumos nu este cerut de rostul lumii,
Dar trântă, oboseala, chiar setea de-a răzbi,

De-a rupe 'mpotrivirea, trufia de-a o frânge,
 De-a 'ngenunchia vrăjmaşul, de a-l pune supt picior
 Nu e decât o casnă şi o schimonosire.
 Apollon Musagetul întoarce faţa lui
 Când sufletul se zbate 'n clipa 'ncăierării
 Şi vorbe zdrumicate din dinţii încheşti
 Prefac în ură lupta. Iţi spur că mi-este silă,
 Când glasul biruinţii se 'nalţă furios
 Şi-astupă suspinarea căzuţilor în ţernă.
 Păcat că gându-ţi stete atâta timp oprit
 Asupra unor rânduri de barbară slăvire!
 Şi tu, ce-mi stai aproape cu gândul, Eudem,
 Ce zici?

EUDEM.

Că viaţa-i una supt forme schimbătoare.

FOTIE.

Aşa, aşa... Ce bine credinţa mi-o rosteşti;
 E una! Ori de-i vorba de trupuri ce se 'ncearcă
 Ori dacă mintea cată să afle drumuri noi,
 Ori dacă tu, Drosillo, eşti zorile 'n lumină
 Ori dacă înţeleptul cărunt găseşte-un gând,
 Nu e deosebire decât în aparenţă.
 Această mândră fată, ostaşul victorios,
 Un Cesar care duce popoarele pe cale-i,
 Noi ce cătăm în carte eternul adevăr,
 Un zugrav care 'ncearcă icoana Domnului,
 Călugărul ce cântă 'n chilia lui un imn
 Sântem ca şi o floare ce râde din potiru-i,
 Ca vântul care trece pe câmpii înverziţi,
 Ca marea care valul etern şi-l leagănă,
 Ca pasărea ce 'n zboru-i se 'ntoarce-asupra lumii,
 Ca iarba ce-şi dă colţul şi 'n iarnă va peri,
 Ca însăşi cugetarea divin' asupra noastră:

Același lucru unic, murind și înviind.
 Ce-și schimbă numai haina și veșnic el rămâne.
 Un aleluia este și oda lui Pindar.

DROSILLA (*îl sărută pe frunte.*)

O voi cari 'n chilie vă treceți viața 'ntreagă
 Găsiți o rugăciune să 'ntreacă gândul lui!
 (*o bătaie în ușă. Un servitor.*)

Scena a V-a

ACEIAȘI. SERVITORUL.

SERVITORUL.

Descalecă acum la ușă Cesarul.

FOTIE.

Păcat, orice-ar aduce; mai bine ni era
 Când cele mai înalte zburau prin mintea noastră.
 Prieteni și Drosillo, ne vom mai revedea,
 Când grijile acestea ce-mi vin, s'or duce 'ncolo...

Scena a VI-a

FOTIE, BARDAS.

FOTIE.

E mică încăperea în care te primește,
 O Cesare, acela ce-ai dat lumină nouă
 Și 'n școala care veșnic te va comemora
 Trezit-ai vremea veche în cânt și 'n poezie.
 Aici între prieteni ce sânt și-ai tăi, mă vezi,
 Căci cărțile acestea sânt recunoscătoare
 Acelui care soarta Imperiului pe cărți
 O sprijine și viața prin ele-o înnoiește.

BARDAS.

Eu le iubesc ca tine, de și le înțeleg
Cu mult mai slab, căci traiu-mi a fost pe alte drumuri.
Ci cred, ca tine, Statul că trebuie a fi
Puteri strâns înjghebate dar suflet prins în ele,
Și-acuma rău îmi pare că poate'i fi silit,
La capătul atâtor silinți asupra cărții,
Să lași o lume 'n care ferice te găsiei
Ca să te-arunci pe marea de lupte grele-a lumii!

FOTIE.

Pe mare? Dar eu luntre n'am și nu știu vâsli
Pe-aceste drumuri care-s atât de schimbătoare!

BARDAS.

Eu luntrea-ți dau; și vâsla ți-o deie Dumnezeu!...

FOTIE.

Cuvinte nențesele îmi sună în ureche,
Și orice osteneală îmi dau, nu le pricep.

BARDAS.

Așa-i când prima oară privești necunoscutul
Și ochii n'au un sprijin de care să te legi.
Văzut-ai ieri alaiul lui Gryllos, Fotie?
Și n'ai avut în suflet 'naintea lui nimic?

FOTIE.

Eu cleric nu-s și nu mi-e dat domnul meu să-l judec.
Dai faptă mai profană 'n cetate nu a fost.
Biserica se cere a nu fi trasă 'n stradă
Și cel chemat pedeapsa s'o deie nu-i iertat
Să sprijine el însuși desfrâul ce turbează.

Destul de rea e lumea de jos, nenţelegând,
De ce să se îndemne prin cine înţelege,
Şi e dator păcatul să-l taie hotărît,
Ori e chemat să deie cuvânt înţelepciunii?

BARDAS.

Aşa, aşa! Şi mie-mi părea că e grozav
Să vezi zvârlită plebei credinţa noastră sfântă
Şi laurii coroanei cu dâns'amestecaţi...
Iar, când neruşinatul purta mitra de aur
Coruna celor cari cinstiră acest tron,
Pe fruntea-i pângărită, — şi 'n Sfânta Sofia
Un biet bătrân nemernic sta ca încremenit
Şi nu 'ndrăznia să puie o stavilă prostiei
Şi frâul pângăririi, mai poate fi aşa?
Te 'ntreb pe tine care cunoşti trecutul legii
Şi tot ce 'n Roma veche şi nou'a fost măreţ,
De este cu putinţă momăia fără vlagă,
Epava unor vremuri ce nu mai sânt de mult,
Să steie 'n locul care capabil este singur,
Prin darul care-asupra ierarhilor e dat,
Şi pe acela care în scaun stă, să-l mustre,
Când uită ce voieşte cu dânsul Dumnezeu
Şi să-l întoarcă iarăşi aşa cum i se cade?

FOTIE.

Dar eu, ce drept am oare aşa să hotărâsc,
Când stă necârmuită de el Biserica?

BARDAS.

Un altu-l ai: în locul lui însuşi să te-asezi.

FOTIE (uimit.)

Un laic? Căpitanul ostaşilor? Eu care
Cunosc mai bine scrisul păgânilor decât
Tot ceia ce cuprinde în ea teologia

Și gândul filosofic decât misterul sfânt?

Glumești? Vrei ca de mine să-ți râzi,

O Cesare!

BARDAS.

Nu, nu! E hotărârea mea și-a lui Mihail.

FOTIE.

A lui? A celui care nu caută de-acestea?

BARDAS.

Ți-o spun cu siguranță că este și a lui,

Copilu-i bun, dar nimeni n'a fost să-l stăpânească.

Eu nu pot, căci iubire prea multă îi păstrez

Și simt în el un sânge ce este 'n mine însumi.

Nu-i om care să poată prin el a-l îndrepta.

Dar, când vorbește Domnul din cer, e altul lucrul,

Ci trebuie că însuși acel ce va vorbi

Să aibă o putere de suflet cum nu-i alta,

Cu-același drept și 'n sprijin cu-atâtea vii puteri;

Dar nu e în cetate cu tine-asemena.

FOTIE.

Mă pierd... Dar niciodată nu s'a mai încercat

Așa de îndrăzneată schimbare. Nu e nimeni

Să ieie de asupra-mi povara?

BARDAS.

Nu-l găsesc.

Ci-ascultă. Tu cu tine n'avuși destulă vreme

Să stai la chibzuială. Gândește-te îndelung,

Intreabă-ți și pe alții, de-ți este obiceiul,

Și-alege: ori chemarea-mi ascult, și-atunci vei fi

În rândul celor cari sfințiră tronul tainei,

Ori altfel... Nu mi-e felul să 'ncep amenințând,
 Și n'oiu începe doară eu Fotie el însuși,
 Dar vrednic de pedeapsă rămâne-un desertor,
 Când soarta 'mpărăției se razimă pe dânsul,
 Iar el, în fața grelei chemări, se dă 'ndărăt.

(pleacă.)

Scena a VII-a

FOTIE.

(singur, cade în genunchi.)

O, Maică Preacurată 'n ceas greu îndreaptă-mă!...
 Căci nu e om pe lume să-mi poată da un sfat.

Scena a VIII-a

ACELAȘI. SERVITORUL.

SERVITORUL (fără să observe.).

La ușă stă și cată să între un călugăr...

FOTIE (absorbit.)

Să între în cuprinsul cel sfânt acel ce-a fost
 Tovarăș cu păgânii și necunoscătorul?
 Să rup o viață 'ntreagă a mea și să îmbrac
 O haină care poate nici nu-mi va sta pe umeri,
 Deprinși în libertate să fie până azi?

SERVITORUL.

Să între, spui?

(către călugăr.)

Pășește! Aici e Fotie.

Scena a IX-a

(Ignatie intrând.)

IGNATIE.

Cu Domnul celui care-i cuminte și 'nvățat!
 Ingăduie-mi o vorbă, și mie, Fotie!

FOTIE *(se ridică.)*

Dar cine ești tu oare de întri nepoftit?
 Călugări păn' la tine nu mi-au intrat în casă.

IGNATIE.

Privește-mă mai bine și nu numai vei ști
 Ce nume am și rostul ce-l mai păstrez o clipă,
 Dar și ce scop venirea-mi la tine poate-avea.

FOTIE *(se dă în lături.)*

Dar tu, tu ești... Ori ochii mă mint? Ignatie.

IGNATIE.

Sânt eu și tu ca mine menit ești azi să fii!

FOTIE.

Mă sperii! Cine oare putu să-ți deie vestea,
 Iar eu ți-oiu spune dacă e adevăr sau nu?
 De-ajuns ți-a fost pe Bardas să-l vezi de-aici că iese?

IGNATIE.

Ești minte mare, însă cetatea tot n'o știi,
 Cu toate ce într'însa cuprinde; ți-i străină.
 Și Curtea. Nu-s acolo flecarii cei mai mari?
 Femeile pierdute nu-și au sălașu-acolo?

Și poate-un gând să fie ascuns când ei aud
Tot ceia ce-altă dată era o taină mare,
Și numai împărații de dânsa au știut?

FOTIE.

Și-atunci, tu crezi....

IGNATIE.

E lucru știut, nu o părere.

Din rostul tău de-acasă, din postul de ostaș
Ei vreau să te ridice în locul unde-atâta
Timp eu mi-am plâns ursita, silit să fiu ce sânt
In lumea tristă care aici mă 'ncunjură.

FOTIE.

De sigur ticăloasă...

IGNATIE.

Mai mult decât o știi,

Tu cel ce-ai stat în casa 'nțelepciunii tale.
Crescut să fiu eu însumi pe scaun de 'mpărat
Cu dreptul celui care avu părinte 'n Scaun,
Am fost răpit de dușmani, tăiat în trupul meu,
Indepărtat de oameni prin schilodirea cărnii
Și-apoi căzu osânda de-a fi un Patriarh
Al celor cari crezu 'n desfrâu și-l au și 'n crimă.

FOTIE.

Sărmane!

IGNATIE.

Da, sărmane! Și-acuma ce-mi cereau:
Să ies bătrân și bôlnav, să 'nfrunt mulțimea proastă

Și cârja 'ndrituită ca armă s'o ridic
In contra celui care și-a luat-o 'n semn de glumă?
Să vadă lumea 'ntreagă pe-acest moșneag plăpând
Legat în trântă dreaptă de Gryllos și să râdă
De-aceste plete albe, de-acești ochi obosiți?
Eu nu puteam. Pe Domnu-l chemam să pedepsească,
Și, cum te văd, pedeapsa din ceruri va veni,
Grozavă, ca atuncea când ea întârzie,
Și va lovi cu sete, știi tu, și până sus:
Da, până sus, de nimeni ea nu se poate teme.
Vei fi atunci în locu-mi și singur vei vedea.

FOTIE.

Și sfatu-ți e?

IGNATIE.

Atâta. Primește! Da, primește!

FOTIE.

Dar ce știi eu?

IGNATIE.

Cu harul din cer și cu ce poți
Nimic nu e să 'ntreacă grozava datorie.
Nu-i altul care astfel de sarcină și-ar lua.
Primește!... Dacă însuși n'ai vrea, gândește-te
Din ce adânc de vicii alt om s'ar ridica,
Și este de nevoie cu gândul îndrăzneț
Și plin de hotărîre ca fierul să răsară,
Ostaș lipsit de teamă, arhangel luminos,
Acel care să poată salva Biserica...
Mai stai la gânduri? Încă mai este un cuvânt
In stare să învingă orișice îndoială.
Te-a vrut Cèsarul Bardas, căci crede 'n forța ta,

În sufletul cel mare pe care i-l vădiseși,
Dar, dacă te vroește copilul Mihail
Și cei cari în juru-i fac tronul de rușine,
E numai ca să-și râdă de tine...

FOTIE (*incet, răspicat.*)

Sigur ești?

IGNATIE.

Cetește ce-i trimete aceluia dintr'însul
Cu care își petrece în fleacuri și 'n desfrâu.

FOTIE.

Scrisoarea, dă-mi-o. Lacom de dânsa sânt, părinte.

(*cetește.*)

Așa, așa...: „Pedantul închis în casa lui...
A doua întrupare glumeață a lui Gryllos...
Petrecerea ce-așteaptă să 'nceapă și cu el”...

(*către Ignatie.*)

Părinte-mi este milă de toată suferința
Ce soarta cea vrăjmașă ți-a dat, și am respect
De sângele ce 'n tine, împărătesc, pulsează,
De sufletul pe care ți-l simt deplin curat,
Dar, dacă nu-i scăpare decât așa, atunci,
Pentru păstrarea sfintei Biserici, eu primesc.
Mă iartă. Nu cu voie primesc chemarea soartei,
Nu pofta mea mă face să vin în locul tău,
Dar un răspuns, și grabnic, voi da batjocurii...

- (*chiamă pe servitor.*)

Ascultă, mergi la Cèsar, și spune-atâta: da!

(*Ignatie binecuvintează.*)

Actul al III-lea

Scena I.

FOTIE, EUDEM.

FOTIE.

Și ei îmi vor căderea?

EUDEM.

Și azi s'au adunat.

Spun că au pentru dânșii trei șferturi din episcopi.
Cer un sinod.

FOTIE.

Sinodul îl vreau și eu. Să vie!
Să vie în grămadă, să vie până 'n fund
Toți cei cari pe-un altul îl vor, dar să-l găsească!
Eu plec cu conștiința-mi că slabele-mi puteri
Ajunseră să 'nalțe un loc mânjit de alții,
Că s'a sfârșit cu gluma profană, că acum,
De și pe tron e-același ca și odinioară,
Și el, acel de care cu toții atârnăm,
Se pleacă înaintea Bisericii stăpâne
Pe suflețe...

EUDEM.

Se zice că l-ai îngăduit

Să ducă viața care ridică împotrivă-i
Poporul, că 'n petreceri tovarăș ești și tu
Că stai cu Gryllos însuși la masă și cu alții,
Că bei până măsura o 'ntreci, c'ai biruit
Odată la păhare pe domnul nostru însuși,
Că tu ești robul Curții, iar ei apărători
Ai cinstei imperiale și ai Bisericii,
Că ei păzesc o turmă lipsită de păstor...

FOTIE.

Așa? Eu stau aice trudind s'adun canoane,
Eu curăț astă lume de clerici nărăviți,
Li trag un drum pe care pot să se mântuiască
De ce-au greșit atâta în anii ticăloși,
Ei toți și-acel ce este în fruntea lor, și dânsul!,
Imi fac dușmăni în juru-mi pe fiecare zi,
Și-i simt urlând în urmă-mi și 'n ceas adânc de noapte,
Jertfesc o viață cărui nimica nu-i lipsia
Din tot ce lumea poate să deie mai de samă,
Mă rup de ea, o Doamne, de la ce-a fost mai scump
Acestei inimi care oprită e de-a bate
Și celei mai curate plăceri a gândului,
Și cui atâta vreme s'a 'mpărtășit de el...

EUDEM.

Nu vrei să-i spui pe nume, nici eu nu o voi face.
O văd adesea. Vine'n biserică, stă'n fund,
Privește strălucirea ta 'n sfânta liturghie,
Ascultă glasul care se 'nalță către cer,
Se roagă mult și 'n urmă, cu faț'ascunsă, plânge,
De-ai zice că păcatu-i nu poate fi uitat.
Rămâne cea din urmă și, când s'a stins lumina,
Ea pleacă 'nveșmântată în vâlul ei cerniț
De parcă duce 'ntreaga obscuritate 'n falduri,

FOTIE.

Destul! Tu știi că morții să-i chemi nu e iertat
 Și să-i aduci în fața acelor vii, ce altă
 Menire să 'mplinească sortiți au fost de sus.
 Aș vrea ca și durerea din inimă-mi să piară,
 Să uit ce-a fost odată cu mine și cu-ai miei,
 Să fie amintirea de ce-am fost însumi moartă
 Să mă îngrop pe mine, ce-am fost un om, de viu,
 Și să rămâie numai chemarea: Patriarhul!
 Și spui că lupta este pe cale-a se porni?
 Că intriga în juru-mi își țese pânză deasă?
 Și vor să puie 'n locu-mi pe cine? Tu îl știi?

EUDEM.

Vei râde, dar nu-i altul decât Ignatie.

FOTIE.

Glumești? Deschid morminte? Căci el s'a coborât
 De voie în mormântu-i . El singur către mine
 Veni, și rugăciunea-i din inimă pornia:
 „Așează-te în locu-mi și cele sfinte 'nvie,
 Altarul prihănirii din nou îl curăță,
 Satana o gonește din locul cel mai sfânt..
 Eu nu voiam. Aceasta prea bine tu o știi,
 Căci ce-mi lipsia pe lume? Eram frumos și tânăr,
 — Acuma mi se-așterne umbra vegherilor,
 A posturilor grele și-a frâului ce-mi pun,
 Ca să se istovească în mine-orice dorință,
 Și 'n fața 'ngălbenită doar ochii îmi sânt vii—,
 Aveam o moștenire ce mă scutia de muncă,
 Cei mari vedeau în mine mlădița de bun neam
 Și sarcina-mi la Curte era de cinste mare.
 O, cărțile în care cu gândul petreceam,
 Alături de prieteni străini chilici mele!

O, seri de sfătuire ce nu pot să le uit,
 Urmând gândirea celor ce-au fost mai sus cu mintea!
 O, 'ntreaga libertate de-a fi ce cred și vreau,
 De-a da desfășurarea întreag'a a cugetării,
 Ce 'n anii cercetării n'a fost știut de frâu!
 Eu am primit această cârjă și-această cruce *(le sărută)*
 Din grija pentru biata Biserică a mea,
 Ce se târa pe stradă cu toți nebulii Curții,
 Și, iarăși, și din mila ce-avuiu de-acest bătrân,
 Zvârlit de valul lumii departe de chemarea-i,
 Ce sta ca rob, în scunda-i chilie-amenințat,
 Și pentru îndrăzneală de a fi muștrat pe Bardas,
 Pe Cèsarul a cărui memorie o țin
 Sfințită și 'mpotriva uciderii infame
 A cării jertfă însuși cădea-vei, Mihail!
 Ce greu te-apasă vorba din urm' a mortului
 Ce ochii și-i închise, zdrobiți de lovituri,
 Chemând la judecata cea fără de prihană
 Pe cel care tot bine-ți voi și-ți arăta
 Cu mâna lui bătrână, deprinsă să te alinte,
 O cale 'mpărătească, sărmane slab copil,
 Supus fără 'ncetare ispitelor imunde! —

(se oprește.)

Amenințat să piardă vederea, viața chiar,
 Acuma poate însuși el Scaunul să-și ceară,
 Să uite clipa 'n care m'a binecuvântat
 Cu tremurul de mână al spaimei de soartă
 Și tot ce-a spus în ceasul supremei hotărâri,
 Când eu stăteam în fața acestei vieți străine?
 Și un bătrân ca dânsul, un fiu de Împărat,
 Ce stă să-și deie samă în ceruri pentru fapte,
 Se poate să mințescă așa? Se poate? Zi!

EUDEM.

Ei spun că în chilia-i supus e prigonirii,
 Că moartea-i stă în față în fiecare zi,

Că trupul tot i-i vânăț de-atâta lovitură,
Că și acel din urmă din paznici a scuipat
În fața celui care fu cap Bisericii...

FOTIE.

Dar, dacă este astfel, eu merg la Împărat,
La cel ce stă în scaun prin voia Domnului,
Să-i spun că voi aduce de mână pe-acel om
Și-l voi sui în Scaun 'nainte de tuturora,
Că, fără nici o vină, voi cere de la el
Iertare pentru mine și pentru cine-o are.
Ești sigur de acelea ce spui?

EUDEM.

Nu spun, culeg.
Cetatea 'ntreagă crede c'ășa-i și te hulește...
C'ai fi voit să moară în chinuri, să-l aduci
În plin sinod, de silă să spuie că-i nevolnic,
Și-atunci să-i cadă mâna cea dreaptă și-un calău
Să-l ieie în primire spre a-i curma viața,
Atâta câtă este în trupul istovit.

FOTIE.

O, Doamne, guri spurcate cum nu le 'nchizi? Au poate
Un om ca mine care mai sus am cugetat,
Un om ce 'nvățătura cea mai înaltă supse
Și ce-i mai bun din carte în suflet coborî
Să vreaie grozăvia pe care mi-o desfășuri?
Să caut pe bătrânul ce are a trăi
Un mic soroc de zile din mila Domnului,
Să-i sânger fruntea care se pleacă spre pământ,
Să-l fac să fie prada cruzimii vulgului?

EUDEM.

Eu nu cred, și mă doare când astea le aud,
Dar am o datorie: să-ți spun ce este 'n juru-ți,
Ce aprigă furtună se 'ncearcă a stârni
Și câtă hotărîre se cere de la tine
S'o 'nfrunți și câtă jertfă la cei ce te iubesc
Ca să se 'mpotrivescă acestei aprige
Porniri ce se îndreaptă cu-atâta meșteșug
Spre-a-ți lua cu înfruntare ce n'ai voit tu însuți?

FOTIE.

Și el, moșneagul, știe de-aceste cleветiri?
Și vrea să se întoarcă așa zdrobit cum este?
El uită tot ce-odată cu lacrimi mi-a cerut?
In trup așa de șubred atâta răutate,
In minte-așa de simplă atâtea viclenii,
In sângele lui nobil atâta înjosire?

EUDEM.

Tu știi că păn' la dânsul chip nu e să ajungi.
E 'nchis, păzit de-aproape...

FOTIE.

Dar eu n'am vrut aceasta.
De-ajuns îmi e osânda: pe-a lui de ce s'o cat?
Folos îmi poate-aduce o altă suferință?

EUDEM.

Nu tu, nu tu! Cum oare putere-aș să o cred?
Dar cei ce își făcură din el prilej de glumă
Și cari până astăzi de tine rîd pe-ascuns.
E banda ce urăște pe cel ce-i sfânt în viață
Și pe acel ce 'ntrece pe oricine prin gând...

FOTIE.

Oprește-te! La locu-mi n'ajung astfel de fapte.
 Eu văd pe împăratul, aş vrea să-l pot schimba,
 Să fac din el icoana pe care o dorisem,
 Dar e peste putință, şi-atunci nu vreau să ştiu
 Din tot ce se petrece în lumea ticăloasă.
 Decât ce iese 'n fața Bisericii şi-a mea,
 Iar până astăzi nimeni s'o facă nu cutează,
 Căci va găsi în cale ce sânt eu, şi ce pot.

EUDEM.

Nu l-am văzut; şi cine să-l vadă e în stare?
 Dar e uşor cu-acela ce-ţi e în văz să lupţi,
 Pe cel care vorbeşte să-l birui prin cuvinte.
 Dar cel ascuns, acela e tare. Şoapta lui
 Mai iute-i decât vântul ce bate mărire
 Şi valuri peste valuri ridică din adânc,
 Când urlă prin prăpăstii de iad ce înspăimântă;
 Acel ce nu se vede în lucrul lui pe-ascuns,
 De mişc' un băţ, şi băţul ajunge-a fi o armă
 În stare să ştirbească oţelul cel mai bun,
 O singură privire, şi fulgeră o lume.
 O lacrimă, şi lumea va plânge cu sughiţ.
 Atâţia stau în preajmă-i şi-i dau puterea'aceasta.
 De-ar fi în libertate, Ignatie-ar vedea
 Oricine câtă vlagă e'n vasul cel slăvit,
 Oricine-ar înţelege c'ar fi povară cârja
 În mâinile uscate ce tremură de frig,
 De frigul morţii care s'apropie de dânsul.
 Dar umeda-i chilie un sfânt nou a născut
 Şi-oricât ai fi tu însuşi, mai tare-i decât tine.

FOTIE.

Tu vrei să mergi la dânsul? Să 'ntrebî? Să-i spui că plec?
 De aş putea cămara-mi de lucru s'o recapăt!

Da, plec, de și în clipa plecării ar porni
Același vânt sălbatec purtând duhori pe-aripă
Asupr'acestui Scaun râvnit de cei mai răi,
Asupra sfintei noastre Biserici, înjosită
Din nou, cum fu supt dânsul, săracul, până ieri.
Te duci? Te rog la dânsul să mergi, și cât de iute!
Mi-i silă de puterea pe care ei și-o vreau...

EUDEM.

Aș merge, de și poarta-i zăvorul o închide,
Aș merge împotriva acelor ce păzesc,
— Și drumurile toate în sama lor se află—,
Pe cleric nu atâta, pe fiul de împărat,
Și, dacă în primejdii m'aș pune, tot aș merge,
Dar, Fotie, aceasta e astăzi prea târziu:
Eram orbi și întreaga taină ni-a fost ascunsă,
Credeam în oameni, omul e fiară cu ai săi.
Acuma stă sinodul de sâng să se adune.

FOTIE.

Sinodul? Cine chiamă sinodul? Eu, ce sânt?

EUDEM.

Tu numai Patriarhul, și-atât. Dar Impăratul
Supus la sfătuirea acelor d'împrejur,
Se crede domn a toate. Se crede el sau alții:
I-o spun cu-atâta râvnă în fiecare zi
De se înrăurește o minte tânără
Și crede... Când Sinodul îl vrea, va fi sinod!
Și știu ce hotărîre ei au în inimă.

FOTIE.

Să fie! Inșă, dacă sânt gata să primesc
Întorcerea acelu plecat de bună voie,
Așa cum prin cuvinte, prin lacrimi mi-arăta,
Da, da, prin rugăciunea-i fierbinte către mine...

EUDEM.

El zice: nu! Privește! E chiar scrisoarea lui...
Când mâna lui e-aicea, păstrezi vre-o îndoială?

FOTIE (*cetește.*)

„Silit să plec din locul ce-mi este datorit...
Pe el, usurpătorul, îl scot din lege-afară...
Asupra lui să cadă blăstămul meu... Va fi
Cu Iuda... Cu Satana să steie-alătura...”
Nebunul! Cum cutează! Eu-blăstămul l-întorc:
Al lui e din chilie, al meu de-aici, din Scaun,

(*iși revine.*)

Dar sufletu-mi se cade să mi-l păstrez întreg
Și neatins de-această grozavă nedreptate.
Ascultă, dacă gata-s o treaptă să cobor,
O treaptă în spre care pornesc râvniri impure,
Iar eu nu din dorința de glorie suiiu,
In fața răzvrătirii lor mă proptesc așa!

(*se sprijină pe cârjă.*)

Adune-se! In fața soborului nemernic
Voiu sta, și biruința voiu ști să mi-o câștig.

1 (*către Eudem.*)

Tu du-te! Nu-i nevoie să știi mai mult. Ajunge!
Această minte este destul de tare și-azi,
Destul de înzestrată cu darul dibăciei
Ca să zădărnicească acest sobor de proști
Ce cred că pot să sfarme un suflet ca acesta.

(*Eudem iese.*)(*Un cleric intră.*)

Scena a II-a

ACEIAȘI. CLERICUL.

CLERICUL.

Afară-i un episcop. Se cere-a fi primit.

Să-l las să între? Strigă că are lucruri grele
Să spuie, că nu-i vreme s'amâne rostul lui,
Că 'n jurul tău stau dușmani ce pot să te doboare,
Că pentru 'ndatorirea ce-ți face vei avea
Să-i ții recunoștință, că-ți e un bun prieten...

FOTIE.

Prieten mie astăzi? Să înire dacă vrea!
Ciudat! Nu 'ntăia oară aceasta mi se 'ntâmplă:
Puteri necunoscute trimet, la ceasul chiar
Când trebuie, pe cine învinge greutatea.
Să fie și-astă dată așa? De ce n'ar fi?
Dar simt că este cine 'n ascuns mă ocrotește
Din lumea nevăzută pe care noi n'o știm.

Scena a III-a

FOTIE. EPISCOPUL.

EPISCOPUL.

Mărire celui care-a 'nălțat Biserica!
Mărire minții care în toate a pătruns!
Acelui care toate le știe, glorie!
Lui Fotie cel unic și dat de Dumnezeu!

FOTIE.

O, da, te știu. Odată veniai și tu la mine
Și mi-ai cerut în ceata aleasă de 'nvățați
Să-ți fac un loc și ție, să 'nveți elenica
Știință de gândire, să guști frumosul scris.
Acuma că și tine călugăr sânt, și-atâta.
Nu pot să-ți dau aceia ce mie mi-i oprit.
Murirăți și în mine, zei ai Eladei sacre!
Dar care-i graba care te mână?

EPISCOPUL.

O gâcești:

Primejdia ce-asupra-ți e gata să coboare.

FOTIE.

Sinodul? Dar sinodul eu nu l-am adunat

Eu însumi, nu e alta decât o comedie,

Și orice hotărîre ar lua, de dânsa-mi rîd...

EPISCOPUL.

Ar fi așa, dar dacă-l voiește Impăratul?

FOTIE.

De ar voi, mi-ar spune-o cu însăși gura lui!

EPISCOPUL.

Ce gură 'mpărătească. Ești tânăr, Fotie!

Dar noi, mai vechi în de-aste lucruri bisericești,

Și care-atâtea alte văzut-am, știm prea bine

Că fără prevestire se năruie de sus

Porunci ce n'au nevoie să fie întrupate

În vorbe, iar acela ce suferă va ști

În ceasul chiar când toate acum sînt isprăvite.

Da, cele ce 'mpotrivă-ți se țese, toate au

Pornit din cercul care, ascuns, ne cârmuiește.

Ori de ai vrea ori dacă cerci să te 'mpotrivești.

Va fi sinodul...

FOTIE.

Fie! Eu să-l înfrunt stau gata.

EPISCOPUL.

Dar, dacă toți aceia ce vreau peirea ta

Ar fi plecați să-ți deie supunerea întreagă.

Și, dacă, din atâția ce-au pus pecetea lor,
Ar fi să mai rămâie doar cei puțini la număr,
Pe cari-a ta putere să-i sfarme? E, ce zici?

FOTIE.

Dar nu 'nțeleg. Nu este aceasta voia lor
Statornică? Pornirea lor nu a fost hrănită
Din lunga cercetare-a canoanelor? Nu e
Dorința lor să aibă cap al Bisericii
Pe cel care se duse de greu l vrăstei lui?
Ignatie nu-i are prieteni păn' la capăt?
Nu cred ei că în locu-mi mai bine el ar sta?

EPISCOPUL.

De sigur. Ei sânt clerici, dar sânt și ei tot oameni.
Prea sus ți-i gândul veșnic, mărite Patriarh:
De-acolo lumea noastră se vede preschimbată,
Dar cei ce stau cu toată ființa lor aici,
Acei ce n'au în ceruri sălașul de privire,
Ei știu ce este bietul rost de om păcătos.

FOTIE.

Și-atunci?

EPISCOPUL.

Nu ești tu domnul a toate peste clerici?
Nu-ți stau în mân'atâtea mijloace de-a schimba.
Gând rău cu gândul care ți-ar fi din nou prieten?

FOTIE.

Dar eu sânt pus ca sfânta Biserică s'o țin
Cu oameni vrednici...

EPISCOPUL.

Sigur! Dar ce e vrednicia?

Nu-i lucru ce să poată ajunge la cântar.
Ceva-i care se schimbă atâta de năprasnic,
Și-apoi tu ai din mila oricărui Împărat
Puterea de-a alege 'mpărțirea milelor...

FOTIE.

Și tu cutezi această propunere s'o faci?

EPISCOPUL.

Eu nu cer pentru mine: venit-am ca prieten;
Ca om ce știu ce este pe lume, și atât.
Când lupii după tine se țin, arunci adesea
Și trup de om în gură de fiară. Vinovat
Nu-i cel care prin jertfa aceasta se salvează,
Ci cei cari aleargă flămânzi pe urma lui...
Și-apoi ce vrei? Scandalul Bisericii sau pacea?

FOTIE (încălzit.)

Biserica să fie stăpâna lumii vreau
Și nimeni să n'atingă mărirea ei supremă...
Păcatul deci să cadă asupra cui a vrut
S'o tulbure...

EPISCOPUL.

La tine eu n'am venit cu vorbe,
Ci lucrurile toate sânt scrise-aici la rând.

(arată o hârtie.)

Ce vrea să dobândească dintr'înșii fiecare:
In sfânta ierarhie un loc, un ajutor
La viața îngustată ce-o duc și ei, sărmanii.
De ce te 'ncrunți? Virtutea păgână a perit

Și noi trăim din mila Mântuitorului.
 El n'a vrut să rămâie slujbașii lui flămânzi,
 Și ni găsim un sprijin așa: unul prin altul.
 Când dai celui care mai tare ți-a cerut,
 Nu zac necunoscute atâtea merite?
 Se 'ntâmplă și prin aste mărunte târguieli,
 Să capete iubita Biseric' o lumină,
 Din cele care altfel zăceau supt oboroc
 Pe viață și un vrednic păstor s'ajungă 'n scaun.
 Dar, dacă datoria ta este să ajuți
 Pe cei ce au nevoie, de ce să lași de o parte
 Pe cine-ți stă alături în rând monahicesc?

FOTIE (*pentru sine.*)

O, va veni o vreme și pentru răsplătire!
 Voiu ști să fac atunci căzutele-osebiri,
 Și va plăti dobândă acel ce împrumută
 Acum din dărnicia la care mă silesc
 Prin mijloace de care atâta-mi e de scârbă.
 Desfrâul, uneltirea și pofta de scandal

(*către episcop.*)

Părinte, aste lucruri le poate chibzui
 Acel ce poartă grija Patriarhiei mele.
 Vorbește cu iubitul meu cleric Eudem.

(*se îndoiește.*)

Dar nu va fi această spurcată adunare,
 Și după ce la pradă se vor împărtași,
 Căci cei deprinși cu dânsa o cer și 'n altă parte
 Și orișice trădare o pot cei ce se vând?

EPISCOPUL.

Fii sigur, se va face așa precum ți-i voia,
 Cum vor acei ce 'n juru-ți rămas-au credincioși
 Și cum o cere însăși sfânta Biserică

Spre-a fi așa cum Domnul să fie a dorit.
 Păcatul se clădește adesea pe virtute.
 De ce și pe păcate virtutea n'am clădi,
 Căci ce-ți e temelia când zidul se înalță?
 Dar, cum ți-am luat atâta din vreme-mi pare rău,
 Căci este și un altul, cu care-a te 'nțelege
 Va fi mai greu. Gătește puterile-ți întregi,
 Căci vine cardinalul trimes de Papa Romei!

FOTIE.

Gândiam că-mi pregătește-o solie, dar nu știu
 — Atât e de ascunsă voința lor dibace —
 Ce gând e cel ce-i mână... Și n'aș fi prevăzut
 C'asa de-aproape-i ceasul cel greu de lămurire,
 A celor ce 'ntre mine și ei deschise stau...
 Căci nu mă las în lupta de veacuri începută
 Decât atunci când Roma pleca-va mândru-i cap
 Și va primi porunca rostită de pe Bosfor,
 În locul unde este al lumii Impărat,
 Și nu se duce lumea așa prin două tronuri...

EPISCOPUL.

Ce mare-ți este gândul, o, Fotie! Ce mici
 Sânt însă împrejură-ți a' oamenilor patimi,
 Ce toate le îneacă și nu primesc ce-i drept.
 Meschine interese 'mboldesc popoarele.
 Nu e sosit de-aceia ce crezi tu solul Papei.
 Și Roma veche ca și cea nouă-i simțitoare
 La ceia ce tu însuși acum ai primit.
 Sinodul ce cuprinde un oaspe ca acesta
 Mai tare-i decât numai ai noștri adunați.
 De-aceia și solia ce-ți vine de acolo
 De unde se așteaptă a' legii tălmăciri.
 Vrei să-l primești?...

FOTIE (*pentru sine.*)

Să între! Nu mi-am simțit vre-odată

Atâta hotărîre de luptă ca acum.

Scăzut față de-aceia ce și-au cerut o plată,

O plată ticăloasă, în bani și 'n demnități,

Pentru-a păstra dorita pace-a Bisericii,

Pe care pîn' acum deplin'o am' ținut,

Silit s'arunc și ranguri și bani acestora,

Imi voi răstoarce-asupra trufașului rival.

Voiu dovedi că, dacă-i fugare temelia,

Se poate ca voința de meșter arhitect

Să ție în picioare clădire' amenințată

Și s'o statornicească prin chingile de fier

A' simțului dreptății eterne și-a' mândriei.

(*episcopul iese.*)

Scena a V-a

FOTIE. CLERICUL.

FOTIE.

Sosit-a solul Romei?

CLERICUL.

Așteaptă de demult.

Și freamătă mândria romană 'n fața ușii.

FOTIE.

Arată-i că de-atâtea chemări am fost oprit

Să-i dau ce se cuvine ca unuia ce este

Trimes al cui stă 'n fruntea Apusului întreg

Și ni este și nouă de bun sfat și-ajutor

De câte ori se cere-a găsi calea cea dreaptă.

Aceste vorbe înseși tu le vei repeta.

Și-apoi să vie... Gata sânt să-i primesc solia.

Scena a VI-a

FOTIE (*singur.*)

Acuma când se'nfruntă puterea mea și-a lor,
 Incinge-te de luptă, o mândre suflete,
 Nu-i vorba doar de tine ce mâne vei pleca
 Spre lumea unde-ți este gătită judecata,
 Nu-i vorba de trufia acestui Scaun sfânt,
 De dreptul ce și-l are cetatea 'mpărătească,
 Nu-i vorba doar de-acestea, ci de tot ce mai e
 Prilej de cântărire a două lumi rivale.
 Aș vrea s'o înțeleagă și ei; de nu, mă lupt
 Pe viață și pe moarte cu-această vrăjmașie!

Scena a VII-a

FOTIE. CARDINALUL.

FOTIE.

Să-ți fie, cardinale, solia 'ntr'un ceas bun!
 La Roma respectată, sălașu 'mpărăției
 Din vremile bătrâne precum azi e aici,
 Și-aici va sta și pân' la sfârșitul veacului,
 Cătăm o deslegare ori și de câte ori
 Răsare-o îndoială asupra legii drepte.
 Eu știu că Nicolae, trăiască 'ntru mulți ani,
 Nu e acela numai ce ține 'n mâni Apusul
 Și peste regi rostește cuvântu-i ascultat,
 Ci și un bun prieten al meu și un tovarăș
 In greaua păstorie a turmei lui Hristos.
 Ce una e și una își cere cârmuirea.

CARDINALUL.

A fost prieten. Astăzi, mă doare să ți-o spun,
 Aduc o rugăciune din parte-i și-o poruncă.

FOTIE.

Poruncă? Unde-i dreptul ce are-a porunci?

CARDINALUL.

Nu-l are el, ci înseși canoanele printr'însul.

El este numai doară umilul interpret

A ceia ce nu poate să schimbe nimenea.

FOTIE.

Și care-i rugăciunea? Porunca ți-o răsping!

Nu-i nimenea pe lume să-mi poată da poruncă!

CARDINALUL.

De pe aceste trepte furate să cobori...

Ignatie să-și aibă din nou al lui drept sacru...

FOTIE.

Așa, așa! Și Roma vorbește ca și ei,

Ca grupul de nemernici ce-au scos din adăpostul

Chiliei pe o umbră și-o joacă 'n voia lor,

Doriți să se îngrășe din prada vistieriei

Acesteia și ranguri să-și aibă pe nedrept,

De-ar fi să prăbușească toate-a' Bisericii?...

Se vinde deci și Roma? De e așa, n'o cumpăr!

CARDINALUL.

Cuvinte ca acestea le plâng... Un Patriarh

Nu trebuie ca tine, un laic, să vorbească.

Un laic ești; de-aceia tu le 'ntrebuințezi.

N'ai fost măcar o clipă ce crezi că ești. N'ajunge

Știința ta păgână și gândul tău drăcesc

Spre-a da un cap acestei Biserici bizantine,

Supuse ca și toate la Scaunul roman.

FOTIE.

Te apără, străine, doar dreptul solilor,
 Ce spun încredințate cuvinte și atât:
Tu nu ai pentru mine nicio răspundere,
 Mânia mea se 'ndreaptă asupra celui care
 Ți-a pus pe buze astfel de strașnice jigniri,
 Ce lunecă pe fața-mi întinsă către Domnul.
 Te du și-i spune-acestea: Momit de intriganți,
 El, numai un episcop ca alții, cutezat-a
 Să calce peste ceia ce este cuvenit
 Acestui Scaun care întrece 'mpărăția,
 Dar iea ce i se cade și de la Impărat.
 De crede că asupra-mi un trăsnet stă să cadă,
 Să afle că sinodul nu se va aduna:
 Zvârlitu-li-am în față un aur de vânzare,
 Și toți încălțămintea-mi sânt gat'a săruta,
 Căzându-mi la picioare, precum li se cuvine.
 Așa, așa! Să știe și cel ce te-a trimes:
 Un tron e mai asupra decât oricare altul,
 Din câte sânt pe lume, oriunde 'n largul ei:
 El e aici și 'ntr'însul sânt azi, eu, Fotie,
 Nezguduit de oameni și 'n fața lui Hristos,

CARDINALUL.

Trecând peste aceia ce mi-a fost dat a duce,
 Ca sfetnic de onoare al tronului roman,
 Îți spun așa, și nu mă tem de nicio pedeapsă,
 Ci-s gata ca mânia-ți păgână s'o înfrunt:
 De nu te duci, povara urmărilor grozavă-i
 Și nu te cred în stare răspunderea-i s'o iei:
 Tu sfarmi catapeteasma Bisericii în două.

FOTIE.

Ahà! catapeteasma cea unică o sfărăm?
 Prin mine ruptă 'n două ea este să rămâie?

Dar este sfărâmată de veacuri, nu de noi
Cei ce păstrăm și locul de sfântă patimă,
Cei ce urmăăm pe drumul tăiat de chiar Isus,
Vorbind o limbă care-i a Evangheliei,
De-apostoli însemnată, și nu un graiu latin,
Ce duce în întreaga păgână lume-a Romei.
Purtăm veșmântul care a fost pe timpul lui.
Ținem ca moștenire întreagă datina
Și crezul din Niceia, pe care l-ai schimbat
Cu vorbe îndrăznețe pe care le răspingem.
Tu m'ai numit un laic, un laic și-un păgân?
Ei bine îți mai spune și laicul acesta,
Trăit în altă lume, de care ești străin,
Și-având în minte gânduri ce sânt necunoscute
La voi, cei simpli 'n spirit și fără 'nvățăture
Alături de canoane, că noi păstrăm aice
Comoara conștiinții bătrâne și-o 'nehinăm
Credinței ce se 'nalță prin tot ce-a dat Elada.

CARDINALUL.

Blasfemie! A, iată ce 'n sufletu-ți păstrezi!
Ți-i haina de călugăr, dar sufletul de Elin...

FOTIE.

Și Elin, eu, și laic, vestesc că va veni
O vreme când de-asupra dihoniei de astăzi,
A urii nempăcate ce este între noi.
Trezită de trufia voastră, cea ignorantă,
Negând tot ce întrece puterea-i de-a gândi,
Se va uni iar lumea în semn de vreme nouă
Și va 'mplânta 'n știință și crucea lui Hristos.

CARDINALUL.

Zădarnică nădejdea-ți ce pleacă din mândrie!
Iar eu mai am o veste să-ți dau: în plin sinod

Era să spun cuvântul ce rupe legătura
Cu-aceia ce nu este Biserică acum,
Ci cuib de oploşire-al păgânului ce-usurpă
Un drept ce se cuvine tot celui prigonit.
In numele celui ce leagă şi desleagă
Cu dreptul de la Petru, apostolul d'întăiu,
Pe tine şi pe-aceia ce îţi vor sta alături
Vă excomunic. Blăstăm să fie peste voi
Şi peste toţi aceia ce 'n urmă vă vor merge!

FOTIE.

Eu vi-l întorc asupra voastră, cutezători!

Actul al IV-lea

Scena I.

IMPĂRATUL VASILE, ZENON. UN CĂPITAN AL GĂRZII.
VASILE.

E ordine 'n cetate?

ZENON.

Cea mai deplină pace.

Se simte, o stăpâne, că este-acum un domn,
Și lumea bucuroasă ascultă și se pleacă.

VASILE.

E hrană pentru partea săracă?

ZENON.

Am adus

Ce trebuie. Corăbii sosesc și azi și mâne.

În circ strigau aseară cu toții, mulțămii:

„Vasile să trăiască mulți ani în fericire!”

VASILE.

Așa! Dar printre-aceia pe cari și-i avea

Aproape răposatul —o, gândul lui mă paște!—

Nu s'a găsit vre unul să plângă pentru el?

ZENON.

Să plângă? Dar e rostul așa: cel ce învinge
Prin însuși faptul care-i izbânda, și atât,
Își capătă iubirea, iar cel învins se uită.

VASILE.

Nu cred. Se pare numai. Gândesc la vre-un complot?

ZENON.

Complot cu cine? Oastea-i a ta: chează eu însumi sânt.
Toți oamenii cu minte cu scârbă se gândesc
La vremea'n care nimeni n'a fost vre-odată sigur.
Incolo, cine?

VASILE.

Alții mai sânt, și voiui vorbi,
Când vom veni la dâșii, căci piedeci văd în cale,
Dar, cei de jos, li-ajunge că au grâu și-undelemn,
Că grija lor ne ține mai mult ca orice alta,
Și nu-i muncește gândul că nu vor mai avea
Nici veșnice petreceri în circ? — Zi să-l închidă!

ZENON.

Dar este obiceiul așa de vechiu, și mulți
N'au altă desfătare decât aceste curse
Și lupte. Ți se pare că s'ar primejdui
Domnia când Albaștrii se 'ncaieră cu Verzii
Ori când se încunună cutare vizitiu,
Pe urma cărui lumea se 'ndeasă și aclamă?

VASILE.

Eu nu mă tem. Cu mână aceasta-s învățat
Și caii cei sălbateci să-i prind și în genunche

Să-i pun. Nu ştii tu, Zenon, ce-a fost viaţa mea!
 Prin munţi şi prin prăpastii, ţeran menit şerbiei,
 Cu fiarele la trântă adesea m'am luat,
 Şi-am fost învingătorul în greaua încercare.
 Cătam în codri ursul stingher şi mă 'ntorceam
 Cu blana lui 'n cărcă. Pe ape furtunoase
 Vâslit-am singuratec supt trăsnete şi 'n ploii.
 O, eu nu-s om de Curte; nu tremur înaintea
 Oricui! (*se opreşte.*) De stafii numai de-un timp acum, mă tem.
 (*Pentru sine.*)

O, cum mă tem! Ori Iadul nu poate să închidă
 Pe omul care 'ntr'însui a fost zvârlit pe drept?
 A fost zvârlit cu rana în piept, cu fruntea spartă.
 O, n'am fost eu acela ce 'ntr'însul am lovit,
 Dar sângele asupra-mi ţâşni, şi nu dispare.
 E-aici pe braţ. Mă arde. De aş putea să-l şterg,
 Şi dacă însumi rana în carne mi-aş săpa-o!

(*tresare.*) (*către Zenon.*)

Gândiam. Aşteaptă numai, la ce mă mai gândiam?
 Ah! De circ e vorba, de circul luptelor.
 Vezi tu, la circ adesea vedeam pe Mihail
 Mânând şi el ca orice rival în meserie:
 Aceasta e ce place poporului nerod.
 Şi-atunci o legătură e între circ şi dânsul.
 Tu crezi că se întoarce un om la ce-a iubit
 Mai mult în viaţă? Crezi că îl chiamă locu-acela
 Cu glas de care morţii ascultă şi revin
 Cu dor pentru că 'ntr'însul li-a fost tot sufletul?

ZENON.

O, ce închipuire, stăpâne! Morţii sânt
 Departate de această a noastră lume clară,
 Acolo unde-i ţine la dînsul Dumnezeu:
 Pe unii buni în faţa lui însuşi, iar pe alţii
 În loc de ispăşire, cum e cu Mihail,
 Greşit prin stricăciunea-i, pe dreptul pedepsită...

VASILE.

O, taci! Ce ne privește pe noi cei vii acum
Pedeapsa care nu e în sama noastră? Doară
Tu știi... O nu, nimica n'am spus. Ce-a fost a fost,
Și-atât. De-a vrut să fie așa soarta și Dompul
Din cer, asupra noastră nimic nu e! Nimic!
Dar ce stau eu acestea să ți le spun de-a surda!
Eu sânt Vasile, 'ntâiul domn al întregii lumi;
Ce e 'n urm' or scrie la vreme cronografii.
Ba nu la vreme! 'I bine să știe de acum
Ce este adevărul: li-oiu spune-o eu de-a dreptul.
Să-i cauți! Cine-avuse al cronicilor rost?

ZENON.

Nu știi: dar, dacă-i voia ta, lesne-i să-l descopăr!

VASILE.

Să vie! Multe zvonuri se poartă în deșert.
O, multe! N'avu nimeni atâta îndrăzneală
De să mi le aducă 'nainte. Dar le simt.
Mă 'ncunjură adesea un zvon fără cuvinte.
Nu vine de acolo de unde morții trec
Și cer să se întoarcă setoși de răsbunare
E zvon de-aici, din lumea trăită. Ce mai spun!
Dar mint. Pe cinstea care o dă Impărăția,
Pe legea creștinească pe care-o ocrotesc,
Pe sufletu-mi, în față la toți cu siguranță
Eu pot să spun că nu e nimic adevărat.
I-a fost așa să moară și l-a pândit păcatul.
Precum și pe oricine îl poate 'ntâmpina
Un ceas rău ca acela (*către sine.*) Dar tu, ce stai, Vasile,
De pierzi o vreme scumpă, zădarnic căutând,
Ce nu mai are astăzi vre-un rost? Deșteaptă-te!
E ziua mare. 'N juru-ți stau oameni credincioși,

Puterea este toată în mâinile-ți voinice.
Menire ai din ceruri, căci altfel n'ar fi dat
Norocul cel mai mare izbândă voii tale
Să schimbi tot ce mai este stricat, nelegiuit,
Să sprijini pe o lege statornică Domnia
Și granița bătrână s'o faci la loc cum fu.

(cu glas tare către Zenon.)

Am luat o hotărîre și-o țin. Inchide circul!

ZENON.

Va fi cu greutate dar voiu îndeplini
Ce vrei...

VASILE.

Să-și cate-aiurea plăcerea! Deocamdată
Privească la întreceri de câni și de cocoși,
Acasă. 'I tot aceia și nu plătesc nimica,
Pe când averea noastră mergea la lupta lor,
Nici sângele nu curge. Nu vreau mai mult să curgă!
A curs de-ajuns și poate prea mult. Eu n'am voit...
Iar mâni, când s'or întoarce oștiri biruitoare
Din luptele pe care le am în gând, atunci
Va fi o bucurie mai mare decât toate
Și vor uita triumful acelor vizitii.
De rînd și-al celui care purta pe cap coroana.

(ciudos.)

O, cum mi se întoarce nemernicul în gând...

(către Zenon.)

Și 'n cărciumi se vorbește ceva? Da, da, în cărciumi!
Acolo se prepară adesea răzvrătiri,
Căci proștii cu nebunii se afl' alătura...
Și 'n cărciumi, mulți tovarăși lăsat-a, tu o știi,
Acel care acolo era mai mult acasă
Și bea cu vagabonzii și hoții vin stricat.

ZENON.

Când e bielșug ca astăzi, și cărciuma-i tăcută.

VASILE.

Oricum, cu pază mare! Netoții îl iubiau,
Iar eu pe-acele urme să merg nu pot... Mi-i silă...
Prea mult, în alte timpuri... Dar ce stau să gândesc!
Sânt azi ce sânt, și-ajunge. Înălături amintirea,
Și-a mea și-a lui; începe veac nou întregii lumi,
Veac nou și pentru mine. Mă simt ca și o nouă
Ființă. Se coboară în sufletu 'noit
Măreața conștiință a chemării imperiale.

(lui Zenon.)

Ajunge-atât. Să-mi steie ostașii pregătiți,
Să vie de la teme ce sânt datori să deie,
Provisii să se-adune, corăbiile 'n port
S'aștepte o poruncă! Se poate ca și mâne,
De-i este cu puțință avântul a-și lua,
Să 'ntindă acest vultur aripile-amorțite,
Iar zborul lui puternic să treacă peste mări,
Supt ghiarele-i să prindă regiuni înstrăinate
Și să se înoiască ce-a fost supt Iustinian,
Căci nu fără să aibă acestea 'n a lui voie
Lăsat-a Domnul Sfântul ca printr'un biet țeran
Să fie altfel rostul întreg a'mpărăției
Așa cum se îmbracă acum în gândul meu.

(întră un ostaș.)

Scena a II-a

ACEIAȘI. UN OSTAȘ.

OSTAȘUL.

Stăpâne, stă afară o lume și așteaptă
Chemarea ta...

VASILE (*către Zenon.*)

Vezi însuși aceștia ce sânt.

(*iese Zenon și oșteanul. Primul revine.*)

Scena a III-a

VASILE. ZENON.

ZENON.

Dar ai uitat, stăpâne, că între ei **se află**,
Chemați printr'o poruncă mai veche-a fi aici,
Episcopii. De-atâta timp ei adastă ceasul.

VASILE.

Episcopii. O iată ce e îngrijitor...

«Ce gânduri îmi apasă și-mi scurmă inima!

Mi-ai spus ce este 'n cercul pe care l-am închis,

De cârciume în care venia el, întrebam,

Dar ce se pregătește acolo 'n mănăstiri?

Primejdia cea mare ei o înfățișează,

Monahii ce pe Domnul îl au pe buza lor

Și'n suflet e infernul cu pofte și cu planuri...

O, neagră ceată, care ai stat atâta timp

Dușmăna 'mpărăției și n'ai primit-o sincer,

Nici când... Îți pare lumea o pradă și atât,

Plătind o rugăciune ce 'n ceruri nu se știe

Cu aur și moșie de veci. Vă voi sfărma!

Voiu pune frâul legii pe voi ca și pe alții,

Și ordinea romană eu o voi învia,

De-ar fi să se adune toți corbii zărilor

Și să se alieze cu ei venind asupra-mi.

În fața mănăstirii eu îl voi ridica,

Palat al stăpânirii ce nu vă suferi!

Ai fost la ei? Ei bine, ce zic?

ZENON.

Vorbesc ei mult

Și multe, dar, odată ce este sus stăpânul
 Și el e cum te-arată și crețul din sprinceni,
 Ce poate să se țese 'n chilii supravegiate!
 În stradă nu e voie să iasă: vor găsi,
 De ar aduce însăși icoana Precistei
 Și crucea ce cuprinde chiar osul lui Hristos,
 Ostașii... Eu sânt, doamne, creștin bun ca și tine,
 Și drumul la biserici îmi este cunoscut,
 Dar nu-i iertat ca legea să 'mbrace anarhia.

VASILE.

Așa li se cuvine, de-și lasă rostul lor
 Și caută amestec în cele ce-s oprite.
 Sânt oameni ei? Odată au fost; din clipa însă
 În care-și părăsiră tot ce-au avut cândva,
 Și 'n care-și închină ră viața Domnului,
 Ei morți sânt pentru lume, cu dânsa n'au nimic,
 Și-atuncea ce-i privește ce-a fost aici la Curte?
 Și ce e azi? Mai bine gândească-se puțin
 La râsul care-odată-și făcea cu 'ntreaga ceată
 Acel ce Patriarhu-și gășise în noroiu
 Spre a-l primbăla pe uliți în strigătul mulțimii.
 Dar este unul care-i ațâță: sigur sânt,
 Și-acela lângă mine n'a sta: cu el aduce
 Intreaga amintire de ce m'a chinuit
 Zăcând și-acum asupra-mi. Pe toți vreau să-i înlătur!
 Să nu mai văd vre unul din cei ce-au fost atunci.
 Părtași, la rău, la bine, ce-mi pășă osebirea
 În ceia ce prin sânge odată s'a spălat,
 Prin sânge...

(își privește cu groază brațul.)

Dacă sânge și de acum se cere,
 Ei bine, tot prin sânge eu sângele-oiu spăla...

Prin sângele oricărui îmi va mai sta în față,
Dar ce stau eu cu tine, ostaș, să mai vorbească
De lucrurile care întrec a ta gândire?

(*glumind.*)

Nu cred că prin morală să te fi pregătit
A fi ce ești tu astăzi: domniei pavăză,
Și nu-mi aduc aminte să te fi auzit
Cântând condac la hramul vre unui sfânt părinte
Ori isonul la strănă ținându-l cuvios.
Te du și 'ndeplinește porunca mea întreagă:
La cire să fie strajă! Prin cârciume spioni,
Și nime să nu iasă din sfânta-i mănăstire.
Nici popii să nu facă alaiuri în zădar
Pe străzi! Și-acuma spune Vlădicăi să poftască.

(*Zenon iese.*)

Scena a IV-a

VASILE (*singur.*)

Biserica? Dar însumi nu sânt și cap al ei?
Nu-mi este că și 'ntr'înșii aceeași consacrare?
Veșmântul de episcop n'am dreptul să-l îmbrac?
De ce-aș primi ca unul, un om și el și-atâta!,
Să steie cu putere din cer asupra mea,
Să creadă că el este chemat să mă înfrunte,
Să-mi fie înainte o cruce de războiu,
Să cate 'n conștiința, pe care eu mi-o chinui
Și sânt cercetătorul chemat asupra ei,
Păcatele pe care o altă judecată
Se-așteaptă decât cea pe care-o stăpânesc
Atâtea patimi care zac în chiar lutul nostru?
Primesc să am un preot știindu-și pe de rost
Intreaga psaltichie și sfintele canoane
Spre care cu dreptate am fost, și nu 'nțeleg
Să cânt în străni, sau dreptul Bisericii eterne

Să-l schimb, și înainte-i în zilele de hram
 Să plec o frunte care brăzdată e de grija
 Intregii lumi romane, și mâna să-i sărut
 Fiindcă de potirul de taină se atinge
 Și 'ntinde către mine acest păhar sfințit.
 Dar, când nu mai e slujba cinstitei liturghii,
 Ce este între dânsul și mine osebit?
 O haină? Dar eu însumi s'o port pe-a lui am voie,
 Ci el nu are dreptul să iea coroana mea!
(În acest timp a intrat episcopul și a auzit, Vasile tresare.)

Scena a V-a

VASILE. EPISCOPUL.

VASILE.

Dar ce? Eu nu sânt singur? Tu poate-ai auzit
 Episcopo, cuvântul ce am spus eu pentru mine?
 Și altui nimănuia? Zi, tu l-ai auzit!

EPISCOPUL.

Pulernice stăpâne, urechea păcătoasă
 N'aude decât vorba ce i s'a îndreptat
 Spre dânsa. Iar încolo e zvon ce piere 'n aier,
 Și-atât! N'avem noi minte la cele 'mpărătești
 A' ntra cu judecata...

VASILE.

Așa e mai cuminte,
 Așa Impărăția întreagă poate sta
 Și-așa, fiind ea tare, vă dă o ocrotire
 Ce nicăiri aiurea pe lume nu'ți afla.
 Eu te-am chemat, credința știindu-ți-o deplină
 Și către rostul vostru și către înșiși noi,
(Episcopul se pleacă.)

Ca să te 'ntreb—și scurtă te rog să-ți fie vorba,
Căci vremea mă oprește și alte griji mă cer—
Ce vrei voi să se 'ntâmpale cu Fotie? Vorbește!
Nu vreau să spun ce este 'n aceasta voia mea.
Nu vreau s'o știți, dar sfatul vi-l cer, după dreptate!

EPISCOPUL.

Noi știm atât. Pe vremea acelui răposat
Pe care ierte-i. Domnul de-a fost greșit...

VASILE.

Ci lasă-l!

Nu-i vorba de aceia ce-a fost. De-ajuns îmi este...

EPISCOPUL.

Și nouă, Impărate. Destul am suferit
In trup ca și în cinste. In cinste mai cu samă.
Așa voit-a Bardas...

VASILE.

Să nu-i dorești nimic!

El stă cu Domnu 'n față și se îndreptățește...

EPISCOPUL.

Prin voia, Impărate, a Cèsarului dârz,
Gonit a fost din Scaun mlădița 'mpărătească,
Porumbul fără vină și robul lui Hristos,
Ignatie, și multă durere i se trase
Acolo în chilia în care și azi stă
Și-așteaptă să se 'ntoarcă asupra lui dreptatea.

VASILE.

Și astfel crezi că singur el este Patriarh,
Că Fotie cu sîla a luat Biserica?
Că el nu are dreptul să mai rămăie 'n Scaun?

EPISCOPUL.

Eu, da!

VASILE.

Atunci să vie ostaşul!

(bate din palme; oşteanul vine.)

—Mergi cu calul

În fugă şi îmi adu aici pe Fotie!

De-ar fi şi 'n rugăciune, de zor să se încingă

În clipă! El se ştie chemat de mult aici.

De sigur se aşteaptă. Cum le'î găsi, mi-l adă!

(către sine.)

Mi-e grabă ca odată cu dânsul să sfârşesc,

Cu dânsul, cel din urmă din ceata blăstămată,

Cu dânsul care ştie ce nu trebuie-a şti

Şi-a cărui minte poate păcatul să-l scornească,

Păcatul ce se cere pe veci să fie şters,

Nu 'n semnele eterne a scrisului să-l puie!

Înlături şi cu dânsul! Înlături cu-orice preţ!

EPISCOPUL.

Şi mi-i iertat, stăpâne, să plec? N'aş vrea de faţă

Cu el să stau. E straşnic: tu, nu-l cunoşti de-ajuns.

VASILE.

El va cunoaşte însă porunca mea, şi-atâta.

EPISCOPUL.

O, da, tu eşti puternic şi nu poţi să te temi

De fulgerele care-ar cădea asupra noastră,

Dar noi, cari atâte-am răbdat, ne 'nfiorăm

La gândul că o luptă cu dânsul s'ar deschide.

Mă iartă, el îmi este stăpân ca Patriarh

Și-avem ca datorie a ne pleca la dânsul,
Dar, fie și cu crucea în mână, e un drac,
Căci nu e dat să știe un om atâtea taine
Și sufletul acesta să zboare-așa de sus,
Ca îngerii cei negri ce bat cu-aripa noaptea.
Vrăjit e și închide un farmec elinesc
În mintea ce răzbește prin orice dușmănie.
A stat prea mult în Scaun, prea mult a apăsat.
Ni-l iea, de-asupra, Doamne. Biserica o cruță...
O 'ntoarce 'n siguranța ce-aveam în alte vremi!

VASILE.

Ascultă! Însă, dacă așa v'a fost părerea,
De ce sinodul care-l chemară-ți, l-ați uitat?

EPISCOPUL.

E, ce! E slăbiciunea aceasta omenească...
La ce-aș vorbi? Eu însumi nu m'am împărtășit
De ceia ce avântul ni l-a sfărmat o clipă...
Satana se îmbracă și 'n gânduri, dar și'n bani,

VASILE.

Biserică-i aceasta! Eu vă voi da o alta
Și ea va fi atunci zestre-a lui Dumnezeu.
Și nu a celor cari i-au fost pe rând stăpânii
Și-au vrut din ea să facă imperiul cel nou.

(Oșteanul intră.)

Scena a VII-a

ACEIAȘI. OSTAȘUL.

OSTAȘUL,

Mărite Impărate, aici e Patriarhul.

VASILE (*către episcop.*)

Tu, du-te! Toată voia o ai!

(*iși dă sama că a plecat.*)

El s'a și dus.

E 'ntr'înșii tot atâta curaj, cât și credință...

Dar cel ce vine are din ele îndestul!

Scena a VI-a

VASILE. FOTIE.

VASILE (*încă stângaci.*)

Părinte, stăi... E ceâsul greu chiar și pentru mine.

FOTIE.

Nu poate fi în viață nimica greu când e
Curată conștiința...

VASILE (*mânios.*)

Întreagă tu o ai?

O ai, te 'ntreb, tu însuși întreagă?

FOTIE.

Eu o am.

Și aș dori oricine s'o aibă ca și mine!

VASILE.

Și eu?

FOTIE.

Ca orișicare creștin; de vrei, și tu!

VASILE.

Atunci tu crezi ce crede mulțimea cea nebună?
Cutezi s'o spui? Ei bine, vădește ce-ai în gând!

FOTIE.

Eu nu-s chemat să judec așa. Dar, de ți-i voia,
Coboară-te tu însuși precum o au făcut
Atâția ce purtară coroana 'mpărătească
Și 'n fața mea, ca omul lui Dumnezeu, ce sânt,
Cu inima smerită mărturisește-te,
Și voiu vedea atunci canoanele ce zic.

VASILE (zjuduit.)

Mi-i inima curată, o știi...

FOTIE!

Nu am de unde.

Eu știu ce mi se spune, și 'n locul cuvenit.
Atâta. Pân'acuma nu mi-a fost dat ca ruga
Iertării către Domnul la vre un Împărat
S'o 'nalț. Nici pentru tine, nici pentru-acela care
A stat mai înainte în Scaun, și-a perit...

VASILE.

Și mi-l aduci tu, popă, în față, ca mustrare?

FOTIE.

A fost și el aceia ce mulți ca el au fost:
Cu sceptru 'n mâni icoana puterii legiuite,
In viața omenească tot niște păcătoși
Supuși puterii care în noi e întrupată.

VASILE.

Dar tu n'ai fost alături de dânsul în păcat?

FOTIE.

Acel care vorbește așa. Hristos îl vede.
Minciuna poate 'n ceața de jos a se târi,

Dar nu-i iertat s'ajungă așa de sus ca tine.

Eu n'am știut de viața ce-o duse Mihail

Decât ca om de Curte și-atunci era poruncă,

Pe urmă mi-a fost numai ca orișice creștin;

I-am dat la liturghie o binecuvântare,

Ce prinde numai dacă e sufletul curat,

Și-atât...

VASILE.

Dar n'ai fost sluga lui Bardas?

FOTIE.

Am slujit

Un singur lucru care acum îmi e departe:

Iubirea 'nvățăturii, de care sânt străini

Atâția cari poartă coroana 'mpărătească.

VASILE.

Ce mi-e învățătura voastră de cărturari?

Eu îi opun puterea și-o sfärm. Și nu am vreme

Să caut jos în carte ce-mi va veni de sus,
Când soarta 'mpărăției o duc cu-această mână.

FOTIE.

Să te ajute Domnul să fii așa cum spui!

Dar eu n'avui cu nimeni nicio 'mpărtașire.

Și, dac'ai vrea tu însuși s'o ai cu mine azi,

Eu nu pot da altuia ce am aici în minte,

Dar nici eu de la altul vre-o taină nu primesc,

Ci ne vom duce astfel cum ni-am făcut adâncul

La Domnul, care singur ne poate judeca.

VASILE.

Și-atunci tu crezi, nebune, că-mi poți sta împotriva?

FOTIE.

De ce? A sta 'mpotrivă înseamnă a lupta,
Dar eu nu lupt. În mine și-așa e biruința;
De-a dreptul cu puterea de sus o am primit,
Și voi toți ce pe Scaun vă treceți, de la mine
Aveți o rază care vă face cunoscuți.

VASILE.

Cutezi ca peste mine tu cârja ta s'o clateni?

FOTIE.

Ea poate să vă deie doar binecuvântări,
Și o pricepi prea bine: de jos nu pot să vie.

VASILE.

Și dacă vreau trimete să caute acum,
Acum în clipa asta, 'n chilia lui păzită
Pe-acela care 'n locul ce-l ai, stătu cu drept
Și te-aș trimete 'n fundul pustiei, tu ce-ai zice?

FOTIE.

Aș zice-așa: că Domnul să mă încerce a vrut
Și-atât. Iar pe acela la care-ți este gândul
Eu l-aș privi ca pe-unul ce nu e Patriarh,
Ci numai o uneltă a șilei și cu-această
Mână a mea asupră-i blăstăm aș coborî,
Iar chinurile toate nu sânt om să le 'nfrunt?

(se ridică.)

Privește-mă! Ca preot rostesc cuvinte blânde:
Așa îmi e căderea odată ce-am jertfit
Bisericii tot ceia ce am iubit pe lume;
Ca om, sânt tot aceia ce-am fost, și nu mă tem!

VASILE.

Ești tare tu. Imi pare rău că în alte rosturi
Nu te-am știut. De oaste erai așa de bun,
Și eu, ostaș, în stare-s o tașii să-i descopăr.
Dar, fiindcă nu se poate decât doar să te sfärm
— Și te-oiu sfärma, de gându-ți nu poate să se plece,—
Ascultă: vechi tovarăși am fost, nu e așa?
Nu este cu puțință să ne mai înțelegem?

FOTIE.

Pe calea arătată de mine, orișicând!

VASILE.

Ci să lăsăm o clipă această înălțime
În care răsuflarea s'oprește și-amețim.
Eu vreau să am atâta: să mi te dai înlături,
Ignatie să vie în loc. De te 'nvoiești,
Priința 'mpărătească îți este-asigurată.

FOTIE.

Dar eu am o menire și nu-mi este în voie
S'o las, atâta vreme cât n'am îndeplinit
Tot ceia ce pe umeri mi-a pus voința sfântă.

VASILE.

Imi trebuie... Gândește la ceia ce-ai știut
Atuncea când la Curte erai frunțaș ca mine;
Eu vreau Impărăția s'o 'nalț, s'o 'ntind, s'ajung
A fi ce-au fost odată acei vechi de pe vremuri.
Hotarele de astăzi mă strâng, mă umilesc.
Vreau Asia întreagă; păgânii supt picioare
Să-mi stea; să 'nfrâng profana putere, s'o zdrobesc,
Să se ridice crucea din nou sus pe Golgota

Și clopote să sune în sfântu-Ierusalim.
Ce vis! Il simți, nu? Însă cu-atâta nu mă satur,
Întăiu voiesc ca Roma s'o am, s'o stăpânesc
Și de aceia Papa prieten se cuvine
Să-mi fie... Dar tu însuți de el ești blăstămat
Și ai zvârlit asupra-i în schimb anătema...

FOTIE.

Anătema aceasta o țin și-acum. Eu sânt,
Nu Patriarh aice, supus voinții tale,
De care-mi râd, ci capul Bisericii întregi,
Biserică a toată creștina lume-a noastră.
Acum pricepi de unde-i puterea ce-ți opun?...

VASILE.

Tu poți să crezi în cele ce nu m'ating pe mine;
Cu ele te vei duce acolo pe pustii,
Dar, dacă-ți este dragă Biserica, tu pleacă
De voie...

FOTIE.

Dacă astă voinț'ar fi a ta
Și te-ai gândi ce poate păți Biserica,
Eu m'aș clinti... Atuncea, da, m'aș putea clinti,
Dar, dacă înainte-mi vrăjești umana ură,
Nu e putere 'n lume să poată cobori
Mândria bizantină în mine întrupată.
Coboară-ți fruntea 'n fața papucului papal,
Imparte cu acela din Roma tot ce vrei
Din blăstămul ce-odată zvârlit a fost asupra-i,
Eu stau proptit pe dreptul meu sfânt, și vă desfid...

VASILE.

Nu te grăbi... Bătrân e și slab Ignatie.
Te poți întoarce...

FOTIE.

Sigur că tu vei fi silit

La moartea lui ca locul să-mi dai, căci al meu este,

Dar, scos pentru a face plăcere Papei, nu

Voiu mai fi vre odată ce-am fost, prin hotărîrea

Ta impie: prestigiul întreg mi-ar fi zdrobit...

VASILE.

Dar eu nu cred că Papa e domnul tuturor

In suflet; eu de dânsul acum mă folosesc,

Și mâne... Nu sânt oare eu singur Impăratul

A toată lumea?. Mâne, la tine eu revin...

FOTIE.

Dar ce? O jucărie socoți Biserica?

In numele celui ce a întemeiat-o,

Pedeapsă chem asupra cui azi o profanează,

Și-acela ești Vasile cel ce-ți zici Impărat

Tu însuși...

VASILE (*bate din palme.*)

Să se cheme ostași. Acest călugăr

Să fie până'n seară în Asia trecut

Și să mi se aducă aici Ignatie!

Actul al V-lea

Scena I.

(În munții Armeniei, la ușa unei chilii.)

FOTIE. UN INGRIDITOR.

INGRIDITORUL.

Poți merge singur? Noaptea ți-a fost mai liniștită?

FOTIE.

O, ziua! Ea-mi aduce cu dânsa mângâieri
De raze și de zvonuri. Natura îți vorbește,
Te sprijină, te chiamă. Te simți că ești un om
Cu mintea ta întreagă supusă stăpânirii
Rațiunii suverane... Și simți ce ești tu azi.
Iar noaptea... Toată vraja s'a dus. Prin întunec,
Trecutu-ți însuși zboară, se 'mbracă fermecat
Și vine cu ispita-i amară să te cerce...
Te trage 'n lumea care odat'a fost a ta...
Și lungă mai e noaptea aici, în goliciunea
De oameni și de lucruri! Cum fură munții sterpi
Cu lacomă pornire lumina soarelui!
Se pare că li-i frică de dânsa, și-o ucid...
Apusuri nu-s aice ca pe la noi pe Bosfor,
Pe țărmul Mării, care se zbate 'n aier cald,

Când razele-i de sânge-ți trimet, culcându-se,
 O ultimă paradă a sfintei străluciri.
 Pe vârful pleșuv și aspru de-odată scapătă
 O stea îngălbenită și tristă. Iar din văi,
 Din văile cu fundul ce nu li-l poți cuprinde,
 De par : că din iadul adânc se vor fi smuls,
 Aleargă 'ntunecimea să 'ntindă negre văluri.,
 Pe urmă se aruncă un vis și tot alt vis...
 Ce lungă este noaptea și viața, ah! ce lungă!..

INGRIJITORUL.

Apar figuri pe care-aici le vrei zădarnic,
 Dar visele adesea aduc cu ele și
 Un bine... Mi se pare-atuncea că mă plimbă
 Prin țeri cum nu se află părechea pe pământ.
 Sânt râuri care cântă, copaci ce zic din frunze.
 Și glasuri se ridică din neguri și din stânci,
 Când mi se duce somnul, îmi pare-așa de rău
 Că nu e cu puțință să le rechem la mine,
 Și viața împreună cu ele să o duc.

FOTIE.

O, visurile tale! De ai putea odată
 Să-mi dai și mie unul spre-a rupe acest lanț
 De strașnice vedenii ce-mi vin în cete dese!
 Toți morții mă 'mpresoară și sânge mult îl văd...
 Supt sabie se zbate în chinuri Cēsarul
 Și cere îndurare. Calăii nu-l slăbesc:
 C'un blăstăm își sfârșește grozava agonie.
 Tu știi ce a fost Bardas?

INGRIJITORUL.

Abia am auzit.

De-un nume ca acesta...

FOTIE.

Vezi, vezi cum totul trece...

A fost puternic: lumea în faţă-i tremura,
Era stăpân în voie pe toată 'mpărăţia...

INGRIJITORUL.

Aşa? Purtat-a oare coroana, însuşi el?

FOTIE.

O, nu! Trecură anii puţini, şi tinerii
Nu ştiu măcar atâta: cine-a fost împărat
Dăunăzi... Pentru *mine* dăunăzi... Mai c'aş zice
Că ieri. Il văd... Ce minte şi mai ales ce om
De luptă pentru duşmani şi pentru noi ce sprijin!...
Nu, el n'a fost pe tronul acestei ţeri sfinţite.
Era pe vremea ceia cu numele stăpân
Acela care însuşi în vis mă prigoneşte
Şi 'ntreabă cum putut-am să sufăr a sfinţi
Pe cine îl ucise, în Sfânta Sofie.
Era frumos şi falnic sârmanul Mihail!
Şi azi îmi strigă 'n visuri de ce rămase singur
În clipa când cuţitul în trup i se 'nfunda
Şi mâinile zădarnic cătau să prindă fierul.
Mă chiamă 'n ajutoru-i... Dar eu ce pot să-i fac?
El mort e şi pe mine m'aşteaptă moartea 'ndată.
Ori azi, ori mâni, ori, Doamne, să fie mai curând!
Ori poate-o rugăciune îşi cere ca să iasă
Din Iad... Dar se coboară în Iad cel ce-a greşit
Lipsit de conştiinţă, 'nşelat de sfaturi rele?
Ci iată ce e groaznic; eu nu mă pot ruga.
Mă zbat şi zi şi noapte. Ce nu ştiu eu! Intreaga
Comoară de cetire din anii ce-i d'intăiu
O simt aici supt frunte, şi-aşa mă joc cu dânsa...
Dar de o vreme-mi scapă cuvântul când voiesc
Să cer de la stăpânul din cer o îndurare,

Ori pentru mine însumi ori pentru cei iubiți.
Și-atunci e ca în visuri, când vrei să scoți o vorbă,
Iar fălcile ți-s prinse de farmec și nu poți...

(către îngrijitor.)

Tu, du-te. Simt în mine ce forță trebuiește
Ca să-mi alin osânda, primblându-mă în jur.
Gătește-mi patul: truda mă va lega de dânsul.

Scena a II-a

FOTIE (singur.)

(Merge până la malul mării.)

Atâta-i viu aicea, și-atâta glas aud,
Se zbate valul veșnic, în ape ca și în mine,
Și spumegă zădarnic și cade îndărăt:
Atât de greu e piatra s'o muști, și ca o piatră
Pe piept mi-o simt de-atâta răstimp și nu răzbesc
S'o dau puțin în lături, ca liber să răsuflu.
Amară îți e apa cea neagră, Pontule,
Și mie-amărăciunea îmi zace în adânc
Și negru înaintea-mi se face viitorul.
Ce viitor!... Un număr de zile fără rost,
Și-apoi capacul cade și mi-a închis sicriul...
Dar, oricum, am cu cine măcar să mă nșeleg:
Cu norul care vine, cu apa care trece...
Tu spui, o mare largă, ce toate le răsfrângi
În ape: cer albastru și nori porniți la luptă
Și soare care arde și stele ce sclipesc,
Ce este viața însăși, cu tot ce'n ea se schimbă,
Venind tot de ajurea, iar noi gândim că e
În ea voința noastră ce poate să aleagă
Din ce printr'însa trece în jocul necurmat
Al zilelor. Nu este al tău tot orizontul,
Dar tu-l ai înaintea întreg: privești în el
Precum privești în bolta această a tainelor...

Aşa e şi un suflet de om cum l-am avut.
 O, ce n'a fost într'însul şi spre ce înălţime
 Nu am privit cu ochii aceştia, plini de dor,
 Odată, azi de lacrimi, de ceaţa bătrâneţii,
 Cât niciun rând de carte nu pot să mai petrec.
 Şi singură eşti veşnic... Ce-ţi pasă de corăbii...
 O urmă taie-o clipă şi iarăşi s'a pierdut,
 De-ai zice niciodată că n'au trecut pe valuri.
 Iar tu rămâi cu tine şi strigi, şi plângi, şi chemi
 Ca mine...

(*zăreşte doi trecători.*)

Mi se pare că totuşi mai sânt oameni
 Pe-aici. Nu ştiu că este un drum închis acel
 Ce duce la chilia-mi şi că păzesc ostaşii
 Pe cari cu privirea nu-i prind, dar îi tot simt
 Căzând cu greutatea oţelelor pe mine...
 Ciudat... Imi vine gândul să'ncerc ce mi-i oprit....
 Vor fi dormind străjerii în fapt de dimineaţă,
 Şi pot să schimb cu-aceştia o vorbă pe furis,
 Să aflu ce mai este în lumea asta largă...
 Se pare că li-i voia să-mi spună ei ceva...

Scena a III-a

FOTIE. UN CLERIC ARMEAN. UN DRUMET.

CLERICUL ARMEAN.

Călugăre străine, noroc şi voie bună!...
 Ce vânt pe-aici te-aduce?...

FOTIE.

Ce vânt? Dar frunza ce
 Din arbore-a fost smulsă, mai ştie care vânturi
 Cu veşteda-i fiinţă jucatu-s'au cândva?
 Aşa sântem cu toţii mişcaţi de-a vieţii soartă,

Și, când ne facem veștezi, din nou răsar la rând
 Tot alte foi, și vântul la vreme le pândește
 Și trec și ele 'n aier, tot ca zădărnicii
 Pe lumea care, toată, zădărnică rămâne.

DRUMETUL ARMEAN.

Cuminte om! Ce vorbe grăjește!... Cine-o fi?

FOTIE.

Mi-s ochii slabi; auzul întreg îmi este încă
 Și am simțit, tu celalt, ce-ai vrea să mă întrebi...
 Dar sânt pe lume oameni ce-au fost și nu-s acumă,
 Precum sânt alții cari sânt și nimic n'au fost.
 Mă număr printre-aceia d'întăiu, dar nu am nume.

CLERICUL.

De este-o taină, lasă-l să nu mai întrebăm.
 Nu-i bine pentru dânsul: ceva îl doare poate,
 Și pentru noi nu-i bine; de e ceva oprit,
 Atunci, ne ducem: fie-ți această zi mai bună
 Decât acelea care îmi par a te-apăsa,
 Iar, dacă-i o durere ce nu se potolește,
 Să-ți deie somn de pace și-odihnă Dumnezeu,
 Bătrâne, căci atâta mai poți dori în viață!..

FOTIE.

Și crezi că mă așteaptă un loc în ceruri sus?

CLERICUL.

Eu nu știu ce-ți fu viața și peste ce păcate
 Luptatu-te-ai; dar astăzi te-apropii de liman.
 Și, iarăși, vorba-ți clară, frumoasă, te arată
 Că nu ești de aceeași făptură ca și noi,

Armenii, ci că neamu-ți grecesc e... O, atuncea,
De nu te 'ntorci la legea cea dreaptă, nu-i în cer
Un loc pentru acela ce nu poate 'nțelege
Fimța nempărțită a Domnului Hristos
Și rupe, în eresu-i, ce e etern același...

FOTIE (*pentru sine.*)

El crede-așa! Nu-i mijloc gândirea să i-o schimbi.
Bizanțul i se pare un loc de rătăcire
Acestui îndărătnic și prost monofisit.
Supt scutul imperialei puteri și el trăiește,
Dar mintea lui cutează a se împotrivi
Credinței care este de noi pecetluită.
Și alții mulți ca dânsul gândesc așa: Sirienii
Și oameni din Egiptul păgânului eres;
Greșeli fără de număr închide Asia,
De-atâtea veacuri oarbă oricărui adevăr,
Și'n fund înfige Roma părerea-i rătăcită
Cu care ea înfruntă pe însuși Dumnezeu,
Și strigă că acolo e cheia tainelor.
Iar eu visam. O, Doamne, ce lucruri mai visam!
O lume adunată și-o singură credință
Și-un singur loc din care o ar fi stăpânit
Un suflet care 'ntr'însul ar fi păstrat comoara
Păgânei vremi întreagă și o ar fi jertfit
Acestei cruci cu toate popoarele supt dânsa...
Dar ceia ce nu poate să fie adunat
Și strâns pentru vecia întreagă laolaltă
Mai e voit de Domnul, ori nu? Mă înfior
La gândul care-mi trece prin suflet ca săgeata.

(*către cleric.*)

Și crezi că, dacă este un om de legea mea,
El nu poate să între în Raiu, orice ar face?

CLERICUL.

De sigur, nu! Căci Domnul nu-l știe ca al său.
Dar nu numai atâta: Biserică-i a voastră?

FOTIE.

Cum? tu, supus Acelui ce e stăpân la toți,
Cutezi vorbi de sfânta Biserică a Țerii
Așa?

CLERICUL.

Un biet călugăr ca tine nu va fi
Știind ce zace 'ntr'însa de-atâta timp, ce-adâncă
Ii este stricăciunea, ce oameni trec prin ea.
Noi ne speriem la gândul că însuși Impăratul
Se spure' având alături astfel de Patriarhi.

FOTIE.

Ce știi tu? Spune! Poate mă 'ncredințezi pe mine

CLERICUL.

Mi-ar fi o mulțămire de te-aș putea salva.
Ascultă! Vreme multă nu e de când bătrânul
Ignatie în silă a fost gonit din loc
Și pus la chinuri care întrec închipuirea,
Și el era mlădiță de prinț... Ce ticăloși!
L-au pus la închisoare și-au vrut să-i iea viața.

FOTIE.

Ești sigur?

CLERICUL.

Toată lumea o știe. A pătruns
De la un capăt până la altul vestea crimei.
Și s'au speriat popoare de-o lege ca a ta...

FOTIE.

Și vina cine-o poartă? Ai zice că împăratul...

DRUMETUL.

O, nu! De Împăratul nu-i voie să vorbim.

Orice ar face, dreptul întreg el și-l păstrează.

E 'ntr'însul o putere ce spal' orice păcat

Și-ori ce greșește, trece în sama altuia,

Așa ni e credința la toți. Când s'ar schimba

Acela care astăzi ni este domn, aceeași

Ni este aplecarea spre cel care-ar veni:

De e Mihai, Vasile, sau Leon, e tot una;

Noi n'avem drept s'alegem ce-alege Dumnezeu.

Cu dânsul, cu împăratul se ține lumea toată.

De-aceia, când e vorba de el, datori sântem

Să ne oprim o clipă. Trăiască Împăratul!

FOTIE (*pentru sine.*)

Mai tare decât mine, decât ce am voit,

De ce crezuiu o clipă că zace în puterea-mi,

Ești dar tot tu, acela ce poți să iei în răs

Credința și pe stradă s'o porți, și poți ucide,

Poți smulge de pe tronul-i oricare Patriarh

Și pune 'n loc o slugă, cum este a lui Leon

Acum, după ce stete în tron Ignatie

Prin voia lui Vasile, și totuși să rămâi

Asemenea cu însăși ființa cea divină,

Iar noi sântem, cu-atâtea păcate 'mpovărați,

De alții săvârșite, o țință cleветirii

Nemernice a celor mulți ce nu știu nimic

Și de pe vârful sfintei prostii ne judecă.

Ah, Ah! Ce este lumea și oamenii ce sânt!...

CLERICUL.

Te doare de rușinea Bizanțului? Ei bine,
 În locul celui care a fost mucenicit
 Au pus pe cine? Oricât cu gândul cerci, zădarnic!
 Pe-un stâlp al Curții, care s'a fost împărțășit
 La toată desfrânarea...

FOTIE.

O crezi?

CLERICUL.

Dar tu întreabă

Pe oricine mai poartă o haină ca a mea
Și îți va da aceeași deplină 'ncredințare.
 Păgân era, de legea creștină lepădat,
 Când nu stătea la masă, năuc între păhare,
 Inchis în taina casei, cu stâfii împrejur,
 Trezite printr'o vrajă, de moarte vrednică,
 Chema la dânsul steaua cea roșie a serii
 Și zodiile toate în taină le cerea,
 Menind la unii moartea, la alții prăbușirea
 Și, soț al celui care nu s'ar putea rosti
 De gură creștinească, vîsa să stăpânească
 Pe toți și să-i închine puterilor din Iad.
 Vezi pe acest tovarăș de drum? Nu știe carte
 Și 'n rosturi de acestea n'a fost amestecat:
 Trăiește pe pământu-i și crește turmele,
 Dar până și la dânsul cred că ar fi ajuns
 Această veste care Bizanțul osândește,
 Pe când pe noi ne leagă cu-atât mai strâns de-acea
 Credință omenească ce n'a fost prihănită
 De astfel de dihăanii cumplite cum ți-am spus.

(*către drumet.*)

Ascultă tu pe care te-apasă, mi se pare,

Tot ce vorbim aice despre Biserică,
 Nu crede-acest călugăr că tainița ajuns
 De orișice păcate Bizanțul, blăstămatul,
 Și că mai mare vina o poart' acel ce-a fost
 De mult încălcătorul dreptății și profana
 Unealta celor cari de lege-și rād, cătând
 In farmece păgâne credința lor cea nouă.
 Ci tu-l cunoști pe nume pe-acel pângăritor?

DRUMETUL.

Dar cine să nu-l știe? Il chiamă Fotie.

(FOTIE, se clatină; cade.)

Il vezi căzut? Ii simte greșala că-i legat
 De-acea mult ticăloasă a lor Patriarhie.
 Dar ce putem să-i facem? Ai zice că e mort.
 Frumoasa-i fața slabă s'acopere de ceața
 Ce merge înainte de moarte și-o ascunde.

(strigă.)

Nu e pe-alături nimeni?

CLERICUL.

N'avem la noi nimic
 Spre a-l chema la viață. Dar nu poate fi singur.
 Ehè! Voi de pe-aceia!... Săriți în ajutor!

(Ingrijitorul aleargă.)

Scena a IV-a

ACEIAȘI. INGRIJITORUL.

INGRIJITORUL.

O, vai, ce e cu tine, stăpâne-al mieu?

(se oprește),

(*pentru sine.*) Dar vorba-mi

Scăpă, și-aici sânt marturi. (*Tare.*) Ce e, sărman monah!
E mort? Ba nu: se mișcă și buza-i tremură,
Fiori îl trec. Nu-i place, când e bolnav așa,
Să steie împrejur-u o lume curioasă...
Vă rog, lăsați! Aproape-s de dânsul, care-mi e
Stăpân și-i știu eu boala. Nu moare. Mulțămire
Vă va păstra acesta când își va reveni
In fire. Cale bună! Iar eu rămân cu dânsul...

(*pleacă ei.*)

Scena a V-a

FOTIE. INGRIJITORUL.

FOTIE (*trezindu-se pe incetul.*)

S'au dus... Venia cu dânsii acel teribil zvon
Al urii nempăcate, de care nu sânt vrednic,
Un val de clewetire spre mine 'nainta.
Și am simțit, o clipă, că 'n el mă 'npresură,
Cu toată amintirea trecutelor jigniri
Și pier în grămădirea noroiului asupra-mi!

(*către îngrijitor.*)

Pe trupu-mi însuși scârba aceasta o simțesc...
In grabă adă-mi apă curată! Nu o cere
Dorința ca la viața-mi urâtă să mă 'ntorc,
Spre a primi pe fața curată palme nouă,
Ce sângeră un cuget deplin nevinovat,
Ci setea ca de toate acestea să mă curăț.

(*Se spală pe frunte, pe față.*)

Așa! Acum m'ajută chilia să-mi găsească.

INGRIJITORUL.

Acolo înainte, te-așteapt'o bucurie!

FOTIE.

Se poate-o bucurie? Cu ce-o am câștigat?
 Nu sânt eu oare omul ce am pornit cu vrajba
 Ce ține până astăzi și tot va mai ținea
 Atâta cât credința lui Isus ea însăși?
 Nu sânt eu sluga Curții, tovarăș de beții?
 Amestecul în crime mai pot eu să mi-l lepăd?
 În fața 'mpărăției eterne-am ridicat
 Un biet toiag ce cârjă-mi părea pe lumea 'ntreagă,
 Și-acum stă Impăratul în culmea lui de sus,
 Curat și fără vină: o lume ingenunche
 La singurul lui nume și-aleargă cu nesaț
 Spre orișice picioare se 'mbracă 'n purpură?
 Și, peste orice crimă, aceia, și mai grea!,
 Că, dus de o nebună trufie, cutezaț-am
 Să rup catapeteasma Bisericii în două?

INGRIJITORUL.

Dar nu sta, vorba goală a unor bieți drumeți,
 Ce prind și ei ce spune un prost și, mai departe,
 Lipsiți de conștiință, o poartă în deșert,
 S'o iei drept judecată a 'ntregii lumi creștine!
 De ce să crezi că nime în juru-ți n'a rămas?
 Se poate să te lase acei ce îți știu viața
 Mai bine decât mine, cel ce te-am cunoscut
 Din ceasul când te duse aici acea osândă
 De care nu ești vrednic așa precum te văd?

FOTIE.

Prieteni? Ce prieteni? De unde? O, cetatea
 În care-atâta trudă aveam și-atât noroc,
 Și-atâta mulțămire și-atâta suferință,
 Și-am râs, și-am plâns, și-o clipă puternic m'am simțit
 Ca să mă prăbușească un semn de mână aspră
 Al celui ce prin sânge ajuns-a Impărat

Și-apoi, în locul care-l lăasă Ignatie,
 Lipsit de strălucirea pe care eu i-o dam,
 Intors ca umbra numai a ce am fost odată,
 Să mă trimeată Leon ca pe un servitor
 Netrebnic, ce nu poate măcar să-și iea simbria
 Când pleacă împins de spate pe drumul cel d'întăiu:
 Departe ești, o maică a tot ce-i mare 'n lume,
 A tot ce este sacru în fiecare om,
 A pompei imperiale și a sfințeniei!
 Abia zăresc prin ceață palate, mănăstiri
 Și Cornul cel de Aur ce tremură la soare,
 Cupola aurită a Sfintei Sofia:
 Pe ochii orbi aproape, lumina-ți se coboară
 O, leagăn, tron, chilie, — Constantinopole!

INGRIJITORUL (grăbit.)

De-acolo chiar sosit-au doi vechi și buni tovarăși;
 Te caută... Pe-aicea se vor fi rătăcit!...

FOTIE.

Ai miei? Ești sigur? Poate, trimete Impăratul
 Calăi ca să scurteze aceste zile seci,
 Ce-mi sânt ca o povară! O, fie, multă vreme
 În Scaun Leon care îmi face-așa un dar
 Cum nu poate fi altul mai scump, azi, pentru mine!

INGRIJITORUL.

O, nu! Sânt oameni pașnici și buni, și te iubesc.
 Veniră la chilie și-au plâns, văzând-o goală
 De tot ce încunjoară pe-un om cum cred c'ai fost,
 Căci prea-ți sânt strașnici ochii și fruntea ta prea mândră,
 Prea-ți joacă amintirea prin locul cel mai sus,
 Prea chemi icoane care mă umplu de cutremur.
 El a umblat prin biete puține cărți ce ai,
 Și-a pus o sărutare pe una din acelea

De care-odinioară mai mult te desfătai:
Pe-acea ce-i zici „Platon” a pus-o ca pe-un trup
Iubit, făcând o cruce, ca pe o Psaltire,
Iar celalt, ceiaiaftă, căci am uitat să-ți spun
E o femeie...

FOTIE (*mirat.*)

Care femeie-a culezat
Să între 'n adăpostul meu cel de agonie?

INGRIJITORUL.

Nu știi! Cu lacrimi calde mișcându-se, a luat
Orice ai înăuntru în grija ei miloasă.
Ca 'n casa ei pe toate la loc le așeza
Și le făcea curate, frumoase. A pus pe masă
Mărunchiu de flori pe care ea ți l-a fost adus,
Lăsându-și sărutarea cucernică pe ele,
Cum face credincioasa când pune 'n zi de hram
Lâng'o icoană sfântă prindsul florilor.

FOTIE (*înviorat.*)

Să mergem! Cine știe ce-aduce acest ceas!
Vedenii înainte-mi răsar: mă duc cu ele,
Și-aștept vedenii care spre mine se întrec.
De-ar fi acelea care le spui, și nu te 'nșeală
Neconținută ură ce-o simt asupra mea
Și care-odinioară mi-a fost trimes solia!
Când ceasul despărțirii s'apropie, e drept
Ca și acel din urmă, cel mai plin de păcate,
Să aibă de la viață un dulce rămas-bun,
Un semn de 'mpăciuire și de uitare blândă.
Să mergem! Ah ce lungă mi-e calea de întors!

(*Răsar înainte Eudem și Drosilla.*)

Scena a IV-a

ACEIAȘI. EUDEM. DROSILLA.

DROSILLA.

Nu-i el! Ce față trasă și ce ochi înfundați!
 Ce greu târăște pașii! Ce-aproape de țărână
 S'apleacă fruntea 'n care durerea scrise răni!
 Nu-i el! Mândria vieții mele! Nu-i Fotie!

FOTIE (*căutând cu o atenție dureroasă.*)

Aud ceva! Mi-i glasul știut. Stăi, stăi... Găcesc...
 Ba nu!... Ci-i însuși glasul!... Ar fi o nebunie!

EUDEM (*către Drosilla.*)

Incet! Incet! E dânsul. De sigur! Inșă slab
 Și bôlnav. Cu cruțare, o cu așa de multă
 Cruțare în spre dânsul se cade-a 'nainta!
 De-i spunem de odată-l ucidem. Uită-te
 La ce-l aduse-atâta neînțelegere
 A veacului ce astfel de om nu-și merita...

FOTIE (*cu aceeași ascultare chinuită.*)

Aud și alt glas. Vremea cea moartă se întoarce?...
 Ci nu, e-o 'nchipuire. Visez acumă treaz,
 Dar visul zilei este ușor și blând cu mine:
 Mă'ncunjură cu aripi, miresme năvălesc.
 Olimpul care-odată în vraja-i mă ținea,
 În aierul ce poartă răsunete de liră,
 S'apropie de mine cu zeii lui? Călugăr
 Al legii de jertfire și suferință nu-s?
 În cumpene de aur se 'mparte răsplătirea,
 Și eu am drept la dânsa pe ceia ce-am făcut?

DROSILLA.

E el! Nu se găsește pe lume un alt suflet
 În stare de aceste cuvinte a găsi!
 E el, cel d'inăuntru, cel fără' asămănare!

(tare.)

O, Fotie-ți stă 'n față pierdutul tău noroc!

EUDEM.

O, iart'o că de-odată ți-a zguduit ființa
 Cu vestea că de-acuma tu singur nu mai ești
 Și că-ți veniră vechii prieteni, singurii!

FOTIE (*se cutremură; ca 'n vis, tot mai încet.*)

Da, da! Cu ochii cari abia mai văd, zăresc...

Pe voi, nu!, ci pe-aceia ce-ați fost, pe mine însumi

Așa cum mi-era fața și trupul pe atunci.

Atunci? De ce să fie azi altfel? Vremea este (*se ridică*)

O 'nchipuire numai. Se joacă zeii cu

Ce ni se pare vremea... O 'ntind spre noi ca pânza

Ilusiei. Pe urmă, când ei voiesc, o strâng,

Iar noi ne 'ntoarcem iarăși la ceasurile care

Le vrem... (*Hotărit.*) Nu sânt călugăr! Ce e acest veșmânt

Ce-mi dete suferință și-atâta umilire,

Atâta îngustare în minte și în trup,

Și-atunci când stam în Scaun, ca domn popoarelor

Neînțelegătoare la tot ceia ce-i bun

Și mare, și acuma, când toate 'n vânt periră,

Ca o închipuire de vis s'au risipit,

Și-mi simt în nări mirosul de moarte putredă?

(Brusc.) În lături, rasă care m'ai frânt atâta timp!

(*rupe haina; se ridică drept.*)

DROSILLA.

Privește: 'i el! (*îngenunche.*)

EUDEM.

Minunea se face: da, el este!

FOTIE (*visând; senin.*)

Sânt eu, așa cum Domnul voit-a ca să fiu.
 Acel care odată 'n oracole vorbit-a
 Și se chema Apollon la Delphi și 'n Olimp,
 Ori, sus, trona ca Zeus de-asupra boiților.
 Acel ce nu răspinge nici gândul înțelept,
 Nici haina frumuseții ce e nemuritoare.
 Nici fapta care 'nvinge viteaz ce-i stă în drum.
 El râde 'n soare, mișcă pe mare undele,
 Colindă fruntea 'naltă a vechilor stejari
 Și'n plânsul de izvoare ușor se zbeuguie,
 Acel ce se vădește prin trăsnet alte ori
 În noi e doar iubire azi și mâni cugetare,
 E voie de viață și de lumină dor!
 Mărire ție, Cela c: ești mai sus de nume
 Și n'ai întruchipare în tot ce noi putem,
 Cum nici vre-o tălmăcire în astă minte-a noastră!

(*exaltat.*)

Vei fi, Tu, peste toate greșelile de azi
 Și peste închipuirea teologiei noastre,
 Ce pentru vremea asta atâta poate ști,
 Acel ce-a strânge toată răzleața omenire
 Într'un mănunchiu pe care nimic nu-l va sfărma,
 Și-atuncea prin iubirea-ți va fi și ea divină.
 Hristoase Doamne, drumul, murind, Tu l-ai deschis,
 Și-așa crezând, cu Tine eu am rămas alături.

(*tare.*)

Am rupt catapeteasma în două, n'am greșit:
 Altarul unul singur, deschis acum ni este,
 Și mor pe pragul care va fi cândva trecut!

TABLA ACTELOR

TABLA ACTELOR

	<u>Pagina</u>
Actul I-lea	7
„ al II-lea	23
„ „ III-lea	42
„ „ IV-lea	63
„ „ V-lea	83

